

Raamwerk Begeleiden bij basisvaardigheden - 2025

Competenties voor docenten ve, vakdocenten en praktijkopleiders bij de begeleiding van volwassenen.

Hernieuwde versie 2025

Universiteit Utrecht

Freudenthal Instituut
voor Didactiek van Wiskunde en Natuurwetenschappen

Kennisinstituut voor Taalontwikkeling

Colofon

Titel	Raamwerk Begeleiden bij basisvaardigheden - 2025
Auteurs	<i>Bouwstenen en casussen Docent basisvaardigheden:</i> Ina den Hollander, Miryam de Hoo - CINOP Elwine Halewijn, Myrthe Wildeboer - ITTA UvA Vincent Jonker en Monica Wijers - Freudenthal Instituut <i>Bouwstenen en casussen Vakdocenten en praktijkopleiders:</i> Inge van Meelis, Petra Popma, Bregje Kaars Sijpesteijn, Anja Valk, Maxime van der Voorn – ITTA UvA <i>Herziening formuleringen en inleiding 2025:</i> Elwine Halewijn
Versie	3.0
Datum	4-6-2025
Opdrachtgevers	Dit Raamwerk is ontwikkeld in opdracht van het Steunpunt Basisvaardigheden (voor de competenties van de docent basisvaardigheden) en van het ministerie van OCW voor het hoofdstuk <i>Begeleiding bij de beroepsopleiding</i> .
Contactpersoon	Elwine Halewijn ITTA UvA, elwine.halewijn@itta.uva.nl

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
2.	Casussen volwasseneneducatie	5
3.	Professionele basis van de docent basisvaardigheden	9
4.	Vakinhoud en vakdidactiek van Nederlands voor Nederlandssprekenden	13
5.	Vakinhoud en vakdidactiek van Nederlands als Tweede Taal	16
6.	Vakinhoud en vakdidactiek van Rekenen/ gecijferdheid	19
7.	Vakinhoud en vakdidactiek van digitale vaardigheden	22
8.	Casussen beroepsopleiding	24
9.	Didactiek van begeleiden bij de beroepsopleiding	27
10.	Verantwoording	30
11.	Literatuur	35
12.	Bijlage: deelnemers veldraadplegingen	38

1. Inleiding

Doel Raamwerk

Het *Raamwerk Begeleiding bij basisvaardigheden* kan benut worden bij het opstellen van een curriculum voor opleiding en nascholing van twee type docenten en begeleiders:

1. Docenten die in de volwasseneneducatie (ve) basisvaardigheden geven.
Opleidingen en nascholingen die gebaseerd zijn op dit Raamwerk, geven gemeenten houvast bij de inkoop van volwasseneneducatie van goede kwaliteit. Eveneens biedt het aanbieders van volwasseneneducatie houvast bij de werving en selectie van docenten. Voor hen zijn 29 competenties geformuleerd.
2. Vakdocenten en praktijkopleiders die betrokken zijn bij beroepsonderwijs voor volwassenen die extra ondersteuning op het gebied van basisvaardigheden nodig hebben om de opleiding te kunnen volgen en voltooien in het kader van Leven Lang Ontwikkelen (LLO). Voor deze docenten en opleiders zijn in het laatste hoofdstuk van dit Raamwerk 5 competenties opgenomen.

Functie van het Raamwerk

In het Raamwerk zijn de docentcompetentieprofielen voor de afzonderlijke basisvaardigheden (NT2, NT1, rekenen/gecijferdheid, digitale vaardigheden) ontwikkeld. Een docent basisvaardigheden heeft in de praktijk echter met leerders te maken die vaak leervragen hebben op meerdere onderdelen van basisvaardigheden. Het Raamwerk voorziet daarom in een *samenhangende presentatie* van de benodigde competenties.

Op basis van het Raamwerk zijn in 2028 door CINOP, Freudenthal en ITTA UvA modules ontwikkeld voor de docent basisvaardigheden. Op basis van deze modules kan nascholing worden aangeboden.

De competenties voor de vakdocenten en praktijkopleiders vormen een apart hoofdstuk. Van deze begeleiders wordt immers niet verwacht dat zij (ook) de bouwstenen en competenties van de docent basisvaardigheden beheersten. Voor hen is ook een aparte nascholing ontwikkeld op basis van de bouwstenen.

Definitie basisvaardigheden en de doelgroep

Onder basisvaardigheden verstaan we in dit Raamwerk: taal (Nederlands als Tweede Taal [NT2], Nederlands als moedertaal), rekenen/gecijferdheid en digitale vaardigheden *voor volwassenen met weinig ervaring met schools leren*.

Het Raamwerk hanteert de niveau-aanduidingen voor basisvaardigheden zoals die wettelijk zijn vastgelegd in de Standaarden en eindtermen ve en in het ERK / Raamwerk NT2 (niveau Instroom tot en met 2F voor Nederlandse taal en rekenen/gecijferdheid, alfabetisering t/m niveau B1 voor opleidingen NT2 en niveau Instroom tot en met basisniveau 2 voor digitale vaardigheden).

Voor de opleidingen basisvaardigheden in de volwasseneneducatie bestaat de doelgroep uit volwassenen vanaf 18 jaar die weinig ervaring hebben met schools leren. Onder volwassenen met weinig ervaring met schools leren verstaan we volwassenen met een opleiding onder het niveau van mbo 2 of andere opleidingen die daaraan min of meer gelijk te stellen zijn. Deze omschrijving dient om een beeld te geven van de doelgroep, hun specifieke leerkenmerken, de manier waarop zij zich (basis)vaardigheden eigen maken en de manier waarop zij leren.

Het onderscheid tussen NT1 en NT2 voor deze doelgroep is in de praktijk niet altijd nuttig. Niet de moedertaal doet ertoe, maar de mate waarin de leerder het Nederlands beheerst. Daarom definieert het Raamwerk de doelgroepen voor taalontwikkeling en vergroting van lees- en schrijfvaardigheid op grond van de *mondelinge taalvaardigheid* in het Nederlands.

In schema zien de niveaus en de doelgroepen er als volgt uit:

VAKGEBIED	NIVEAUS BASISVAARDIGHEDEN	DOELGROEP
NT1	Instroomniveau t/m 2F	Mondelinge beheersing Nederlands minimaal 2F/B1
NT2	Alfa A t/m B1	Mondelinge beheersing Nederlands onder B1
Rekenen/gecijferdheid	Instroomniveau t/m 2F	
Digitale vaardigheden	Instroomniveau t/m basisniveau 2	

Uitgangspunten

Op basis van dit Raamwerk kunnen docenten geschoold worden in de begeleiding van volwassen leerders bij de ontwikkeling van basisvaardigheden, in een vorm van volwasseneneducatie of in de context van een beroepsopleiding. Een goede beheersing van basisvaardigheden is voorwaardelijk voor de emancipatie van de volwassen leerder tot een zelfstandige en zelfredzame burger in de maatschappij.

Dat uiteindelijke doel moet centraal staan in een traject en impliceert een specifieke oriëntatie van de docent/begeleider binnen de volwasseneneducatie en het vakonderwijs aan deze doelgroep; het (zelfstandig) leren omgaan met taken nu en in de toekomst en het ontwikkelen van het vermogen om zelfstandig het geleerde te kunnen onderhouden en bij veranderende en nieuwe taken in de toekomst de eigen competenties uit te kunnen breiden.

Uitgangspunt voor de volwasseneneducatie

Voor educatie aan volwassenen is daarom als vertrekpunt de *leermotivatie* en de *leervraag* essentieel:

- Waarom komt deze leerder naar een cursus? (Bijvoorbeeld: om te zorgen de financiën op orde te houden nu die arbeidsongeschikt is / de persoon wil een andere baan en daarom een vakopleiding volgen),
- Wat wil de leerder hier leren? (De eigen boekhouding leren bijhouden en aanvullende uitkeringen kunnen benutten / Beter teksten begrijpen, in het bijzonder studieteksten leren lezen).

Pas daaruit vloeit het leerdoel voort (wat moet de leerder daarvoor weten?) en het traject (hoe gaan docent en leerder dit bereiken?). Naarmate de docent meer autonomie in het leerproces stimuleert, zal de leerder actiever betrokken worden bij de selectie van leeracties en –strategieën en evaluatie van het geleerde.

Uitgangspunt voor de vakopleidingen

De leerder die deelneemt aan een (aangepaste) vakopleiding of bedrijfsopleiding heeft klaarblijkelijk de motivatie om zich (verder) te ontwikkelen op het betreffende vakgebied. Het is essentieel dat de belemmeringen die de leerder ervaart op het gebied van basisvaardigheden, geen struikelblok vormen voor de ontwikkeling van de vakcompetenties. Dat zou ten eerste de motivatie voor de opleiding ondermijnen, maar vanzelfsprekend ook de succesvolle afronding van de opleiding dwarsbomen. Signaleren van de belemmeringen door niet toereikende basisvaardigheden en het didactisch ondersteunen van de ontwikkeling van de basisvaardigheden in samenhang met de vakvaardigheden, is daarom de kern van de competenties van de vakdocenten en praktijkopleiders in het hoofdstuk Begeleiden bij de beroepsopleiding.

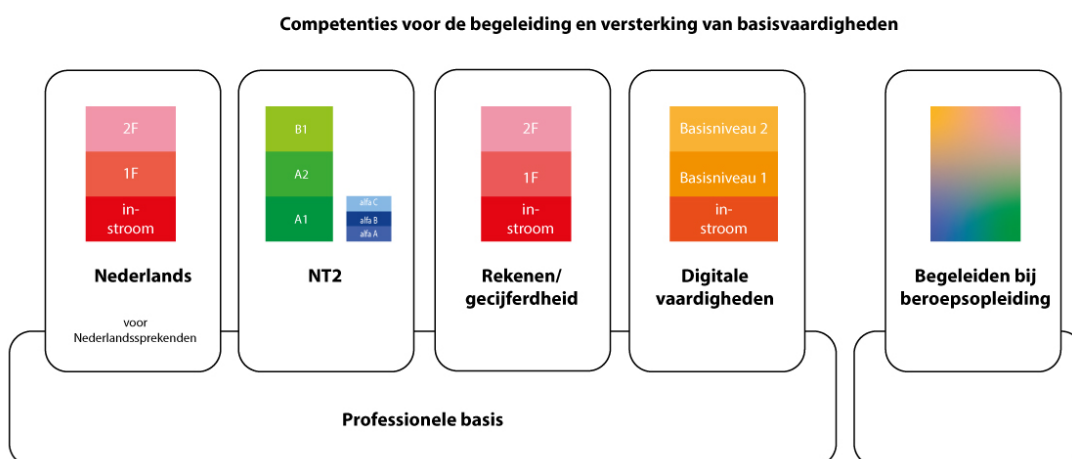
Inhoud en opbouw Raamwerk

Het Raamwerk bestaat uit bouwstenen die in grote lijnen de competenties van de betreffende beschrijven waaraan gewerkt moet worden in opleiding of nascholing. Het is nadrukkelijk geen competentieprofiel, daarvoor zijn de bouwstenen te weinig op het detailniveau van competenties uitgewerkt.

Het Raamwerk bestaat uit zes delen.

- Vier vakinhoudelijke onderdelen met vakspecifieke vaardigheden rond Nederlands voor Nederlandssprekenden, NT2, rekenen/gecijferdheid en digitale vaardigheden.
- Daarnaast is er *een onderdeel* met bouwstenen die betrekking hebben op vaardigheden die alle docenten basisvaardigheden, ongeacht hun specifieke vak, moeten beheersen. De kern van een opleidings- en nascholingsaanbod voor docent basisvaardigheden moet immers zijn dat alle aspecten van het onderwijs in basisvaardigheden benaderd worden vanuit het werken met volwassenen met weinig ervaring met schools leren en hun specifieke leerkenmerken. Dit is het onderdeel Professionele basis.
- Tot slot is er *een onderdeel* dat gericht is op de competenties van vakdocenten en praktijkopleiders die in hun (begeleiding bij de) vakopleiding ook aandacht besteden aan basisvaardigheden.

De opbouw van het Raamwerk in schema:

Relatie tussen bouwstenen, competenties, nascholing en opleiding

Het Raamwerk bestaat uit bouwstenen. Elke bouwsteen is een algemene en breed geformuleerde competentie die kennis, vaardigheden en houding beschrijft. Elke bouwsteen is voorts uitgewerkt in een aantal specifieke competenties.

Een bouwsteen is niet per se een op een te vertalen naar een module binnen een opleiding; het Raamwerk geeft de competenties aan, maar doet geen uitspraken over het curriculum of de indeling van een opleiding of van nascholing waarin deze competenties ontwikkeld worden. Het staat een opleiding of aanbieder van nascholing vrij de eigen keuze te maken hoe het de bouwstenen wil inzetten, in welke vorm of combinatie.

2. Casussen volwasseneneducatie

In de praktijk is de scheidslijn tussen leerbehoefte en didactische benadering van NT1- en NT2-leerders niet altijd scherp, zie ook het onderzoeksrapport *Cursistprofielen Laaggeletterdheid NT1 & NT2* (Kurvers, Dalderop en Stockmann; 2013). Bovendien is het gangbaar dat er in een lesgroep veel onderlinge verschillen tussen leerders bestaan. Dit betekent dat de docent basisvaardigheden thuis moet zijn in de vakgebieden die onder basisvaardigheden vallen. Om dit te illustreren volgen hieronder een aantal casussen.

Casus 1. Marlies

Docent basisvaardigheden Marlies begeleidt een groep Nederlandssprekende leerders in een buurthuis in Zwolle. Alle leerders willen beter leren lezen en schrijven. De meeste leerders zitten voor de schriftelijke vaardigheden rond niveau 1F/A2.

Voor Koos en Tiny vormen de mondelinge vaardigheden geen probleem. Al spreken ze wel met een sterk Zwols accent, ze beheersen niveau 2F. Voor lezen en schrijven verdient het functionele lezen nog veel aandacht; het technisch lezen van een informatieve tekst gaat wel, maar wat is nou de boodschap van de tekst en wat moet je daarmee?

In dezelfde groep zit ook Ömer, een man van 38 uit Turkije die als jongen van veertien jaar met zijn ouders mee naar Nederland is gekomen. Hij heeft een paar jaar voortgezet onderwijs in Nederland gevolgd en is toen aan de slag gegaan in de Turkse supermarkt van zijn familie. Niveau B1 haalt hij niet voor spreken, want hij maakt veel ingesleten fouten. Zo op het eerste gezicht past hij qua niveau toch goed in deze groep, hij kan immers aardig mee kletsen met de Zwollenaren en hij is al heel lang in Nederland. Voor lezen en schrijven heeft hij bovendien dezelfde leervraag als Koos en Tiny; hij wil zijn post zelf kunnen lezen. Docent Marlies merkt dat Ömer goed technisch kan lezen. Hij leest regelmatig de Turkse krant zonder al te veel problemen, vertelt hij. Bij het begrijpen van zijn post vormt zijn beperkte woordenschat het grootste struikelblok; er staan veel woorden in de brieven die Ömer niet kent.

Nick vormt in deze groep een uitzondering; hij moet voor lezen en schrijven nog helemaal bij het begin beginnen. Nick kan zijn voornaam schrijven en kan zijn NAW-gegevens overschrijven van een papiertje dat hij altijd in zijn portemonnee heeft. Hij kan spellend een paar eenlettergrepen lezen, maar meer niet. De ouders van Nick werkten op de binnenvaart en hebben Nick als jongen bij zich op het schip gehouden vanwege slechte ervaringen met het internaat. Hij heeft de leerplicht altijd weten te ontduiken en heeft nooit leren lezen en schrijven.

Marlies kiest voor deze vier leerders verschillende aanpakken. Ze bespreekt met Ömer dat hij vooral aan zijn woordenschat moet werken. Elke week coacht zij hem op het zelf bedenken van acties om woorden te leren die nodig zijn om zijn post te kunnen lezen en zijn acties te evalueren. Zo leert hij de vaardigheid om zelfstandig met zijn woordenschat aan de gang te gaan. Met Koos en Tiny werkt Marlies aan hun functionele leesvaardigheid. Ook met hen bespreekt zij de leeracties die zij zelf kunnen ondernemen, maar zij geeft hen ook oefenmateriaal voor in de les en thuis. Voor Nick selecteert Marlies passend lesmateriaal en maakt zij tijdens de les wat tijd vrij om Nick individueel te begeleiden bij het aanvankelijk lezen en schrijven.

Casus 2. Sonia

Docent basisvaardigheden Sonia begeleidt een rekengroep met Nederlandssprekenden die weinig naar school zijn geweest. In de groep zit Hans. Hans is een werkloze man van 41 jaar, zijn mondelinge taalvaardigheid is voldoende. Hans heeft schulden en het lukt hem niet overzicht te krijgen over zijn inkomsten en uitgaven. Ook weet hij niet hoe internetbankieren werkt, soms helpt zijn zoon hem daarbij. Als hij boodschappen doet, betaalt hij altijd met papiergeld en hij kijkt nooit naar het wisselgeld. Hans reist af en toe met de bus en komt vaak te laat, hij zegt dat hij de informatie over vertrektijden niet begrijpt. Ook procenten vindt hij moeilijk.

Op advies van het UWV volgt Hans nu de rekencursus bij Sonia. Hijzelf vindt dat maar onzin want hij kan best rekenen/gecijferdheid. Hij laat dat aan Sonia zien door op papier sommen onder de duizend te maken, op een vaste manier. Als Sonia hem vraagt te vertellen hoe hij heeft gerekend, merkt ze dat hij de getallen niet goed uitspreekt. Ze besluit samen met hem aan de slag te gaan met de vertrektijden van de bus. Ze start daarvoor de app van het busbedrijf op. Nu blijkt dat Hans de informatie op de site niet vlot kan lezen en dat hij ook de tijden niet correct kan uitspreken; 11.50 uur spreekt hij uit als elfvijftig uur. Hij heeft ook geen idee wat dit betekent. Sonia besluit om met Hans aan de slag te gaan met de combinatie van taal en rekenen/gecijferdheid.

Casus 3. Annemieke

Docent basisvaardigheden Annemieke is ingehuurd door een schoonmaakbedrijf voor een cursus taal op de werkvloer. Ze heeft een voorgesprek met voorman Bart over de leervragen van de schoonmakers. Bart: "Elke week vullen de schoonmakers hun werklijsten in. Dat is een tabel met de schoonmaaklocaties. Per adres staat er in de tabel hoeveel tijd je hebt om er schoon te maken. Daarachter vul je in hoeveel tijd je er daadwerkelijk bezig bent geweest. Dit kan een aantal schoonmakers niet. Ze kunnen de adressen niet goed lezen. Hun werklijst laten ze door een collega invullen."

Bij de individuele intake komt Annemieke erachter dat een aantal schoonmakers inderdaad grote moeite heeft met het lezen van de adressen. Er zijn echter ook schoonmakers bij die de adressen prima kunnen lezen. Zij blijken een ander probleem te hebben. In de kolom 'uren' van de werklijst staan getallen als 0.75, 0.25, 1.5 en 0.3. Hun probleem blijkt te zijn dat ze niet weten hoeveel tijd er met deze cijfers bedoeld wordt. Annemieke besteedt in haar training zowel aandacht aan lezen als aan functionele gecijferdheid. Ook heeft zij met de schoonmakers samen een manier bedacht waarop ze elkaar kunnen helpen met het invullen van de werklijsten, zodat het invullen ook een leermoment is voor degene die geholpen wordt.

Casus 4. Gerard

Docent basisvaardigheden Gerard geeft op het roc les aan een groep analfabete anderstaligen. Een van de leerders is Malika, een Marokkaanse vrouw van 42 jaar. Malika komt elke les te laat. Gerard vindt dit storend en hij heeft er al vaak wat van gezegd, maar Malika reageert hier niet op. Ze blijft te laat komen. Gerard besluit om Malika na de les aan te spreken op haar gedrag. Tijdens dit gesprek vertelt Malika dat ze tot haar schaamte geen klok kan kijken. Ze heeft thuis ook geen klok. Op haar mobiel staat de tijd wel digitaal, maar dat begrijpt ze ook niet. Gerard en Malika gaan aan de slag met de tijd en klok lezen. Er blijken nog meer leerders te zijn die het klokkijken niet onder de knie hebben, zij doen ook mee. Na een aantal weken komt Malika niet meer te laat de les in. Ze heeft bij de Action ook een klok gekocht voor in huis.

Casus 5. Kamar

Docent Kamar begeleidt een groep moeders in een Taal en Ouderbetrokkenheidscursus bij basisschool De Piramide. In de groep zitten alleen maar anderstalige vrouwen met een grote diversiteit aan taalvaardigheid. De moeders van Marokkaanse afkomst hebben hun inburgeringsdiploma gehaald. Sommigen hebben dat gedaan op niveau A2, anderen hoefden de schriftelijke vaardigheden destijds alleen op A1 te bewijzen. Er zitten ook drie Turkse vrouwen in de groep die niet inburgeringsplichtig zijn. Twee van hen zijn nog niet zo lang in Nederland. Ze spreken wel een beetje Nederlands, opgepikt in hun gezinnen en met een vrijwilliger van het project Taal voor het Leven. Hun taalniveau ligt iets boven A1. De derde Turkse, Zeineb, is al wat ouder en niet gealfabetiseerd. Ze woont al langer in Nederland maar is nooit naar een taalcursus geweest. Nu ook haar jongste (vijfde) kind naar de basisschool is, is het haar gelukt toestemming te krijgen van haar man voor deze cursus op school.

Het is een eenjarige cursus met een wekelijkse bijeenkomst, gericht op mondelinge en schriftelijke communicatie met de leerkrachten. Maar ook gericht op praten en spelen met de kinderen thuis enzovoort. Daarbij leren de leerders het benodigde Nederlands. Tijdens de lessen zorgt Kamar dat er bij de ontwikkeling van zowel de mondelinge als schriftelijke taal gedifferentieerd gewerkt wordt. Zij zorgt bovendien dat Zeineb met de opdrachten op papier kan werken door haar aan een gealfabetiseerde leerder te koppelen. Ook de Ethiopische Yaelle blijkt, ondanks haar inburgeringsniveau op A1, veel moeite te hebben met technisch en functioneel lezen en schrijven. Het lijkt alsof zij niet goed gealfabetiseerd is. Kamar geeft Zeineb en Yaelle elke les een aantal alfabetiseringsoefeningen op maat en zij geeft wat oefeningen mee naar huis.

Casus 6. Jeremy

Soheila is een alleenstaande vrouw van ongeveer 60. Ze kan wel lezen, maar nog niet goed schrijven. Daarom volgt ze een cursus schrijven op het roc. De kinderen van Soheila zijn kort geleden uit huis gegaan en haar man is een aantal maanden geleden overleden. Soheila heeft altijd gewerkt en had daarvoor geen computer nodig. Nu ze meer tijd heeft, wil ze graag thuis op de computer spelletjes spelen en skypen met haar zussen in Marokko. Haar buurvrouw Petra volgt een computercursus, waarin de leerders door Jeremy worden gestimuleerd na te denken over hun eigen leervraag en de acties die zij zelf kunnen ondernemen om hun leerdoel te halen. Petra heeft op die manier de vaardigheid ontwikkeld om te bedenken hoe zij zelf kan zorgen dat zij dingen leert. En dat is gelukt! Zij kan nu mailen met haar kleindochter.

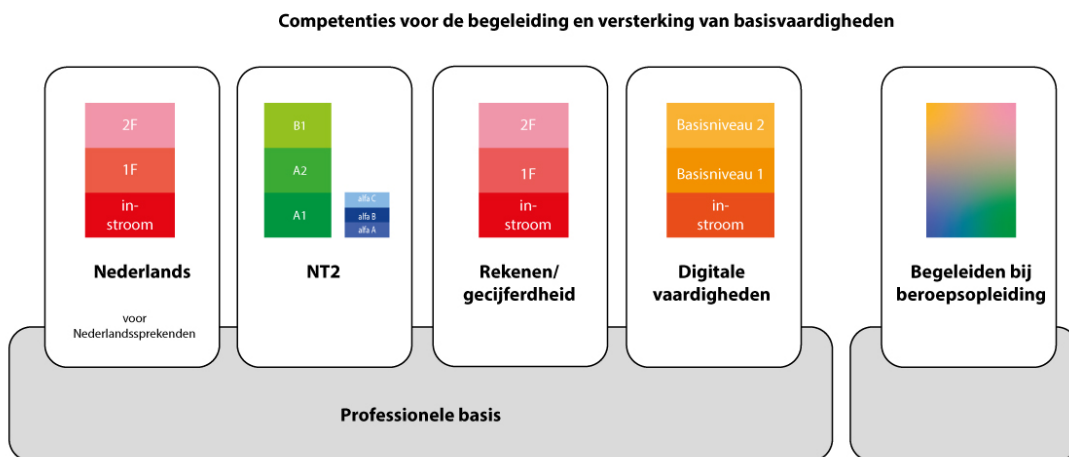
Petra vraagt Soheila mee naar de computercursus bij docent/coach Jeremy. Jeremy bespreekt met Soheila wat zij graag wil leren (skypen op de computer), maar hij merkt ook dat ze nog niet zo ver is als de andere leerders in de groep. Het blijkt dat Soheila nog nooit eerder met een computer gewerkt heeft. Ze begrijpt nog niet goed hoe je de computer moet bedienen en vindt het ook nog eng om zelf de computer aan te zetten en met de muis en het toetsenbord te werken. Jeremy weet dat er een andere computercursus is voor beginners, waar ook aandacht is voor het leren van de taal. Deze computercursus wordt in het buurthuis gegeven. Hij vertelt dit aan Soheila.

Soheila volgt naast haar schrijfles nu ook de computercursus in het buurthuis. Ze leert er hoe ze de computer aan moet zetten, hoe ze kan inloggen en kan skypen. Ook het typen van letters en woorden komt aan bod. Ze volgt elke week les in het buurthuis, maar heeft ook al een aantal keer thuis zelfstandig een digitale les gevolgd op de computer die ze

gekocht heeft. Ze heeft ook al een keer met haar familie in Marokko geskypet, met hulp van Petra.

Nu ze meer zelfvertrouwen heeft gekregen in het gebruik van computers, wil ze meer digitale vaardigheden leren. Ze gaat ze weer mee met Petra naar de bijeenkomsten van Jeremy om met Facebook te kunnen werken en om te gaan met de site van de Belastingdienst.

3. Professionele basis van de docent basisvaardigheden

Bouwsteen 1

Kent de doelgroep voor educatie in basisvaardigheden

- Kent de doelgroep volwassenen met weinig ervaring met schools leren en hun diversiteit aan achtergronden, culturen, onderwijservaringen, motieven, attitudes en belemmeringen.
- Kent de leermotieven, leervragen en leerdoelen van volwassenen met weinig ervaring met schools leren en hun verschillende leerstijlen.
- Kan deze kennis toepassen in de lespraktijk en daarmee aansluiten bij wat voor de leerder relevant is.
- Kan omgaan met leerders met een laag taalniveau en het taalniveau daaraan aanpassen.

Bouwsteen 2

Beheerst de algemene andragogische competenties betreffende het leren van volwassenen met weinig ervaring met schools leren

- Kent verschillende benaderingen van het leren van volwassenen die weinig ervaring hebben met schools leren en hun theoretische achtergrond.
- Is in staat het leervermogen en de studievaardigheden van leerders te versterken. En ondersteunt en begeleidt leerders in hun proces naar zelfstandig leren.
- Heeft kennis van dispositionele, institutionele, situationele en informatieve drempels die de deelname aan het onderwijsproces kunnen belemmeren van volwassenen met weinig ervaring met schools leren.

Bij dispositionele drempels die het leren belemmeren gaat het om drempels die te maken hebben met attitude en perceptie omtrent leren.

Institutionele drempels hebben betrekking op de toegankelijkheid van het aanbod en voorwaarden die gesteld worden aan deelname.

Situationele drempels zijn belemmeringen voortkomend uit de persoonlijke levenssfeer.

Informatieve drempels hebben te maken met het niet goed geïnformeerd zijn over het aanbod.

- Kent mogelijke stagnaties in het leerproces veroorzaakt door belemmeringen in de persoon en belemmeringen die kunnen ontstaan in de onderwijssituatie. Is zich ervan bewust dat houding en motivatie hier een belangrijke rol bij spelen.
- Heeft kennis van groepsdynamica en kan deze kennis toepassen in de lespraktijk.
- Heeft kennis van interculturele communicatie. Herkent deze in groepen met een multiculturele samenstelling en kan hier op adequate wijze mee omgaan.
- Heeft basale kennis van specifieke leerproblemen, zoals dyslexie, dyscalculie en andere leerstoornissen. Weet hoe die leerders moet doorverwijzen voor een adequate aanpak van deze leerproblemen.
- Is in staat de participatie van leerders in de maatschappij te stimuleren en daaraan bij te dragen vanuit hun persoonlijke ervaringen en competenties.
- Toont respect voor de volwassen leerder.

Bouwsteen 3

Beheerst de algemene didactische competenties betreffende het leren van volwassenen met weinig ervaring met schools leren

- Heeft kennis van leerprocessen en leerbaarheid van volwassenen met weinig ervaring met schools leren en kan deze kennis toepassen in de praktijk.
- Is zich bewust van het feit dat volwassenen geen lineair leerproces doorlopen, maar reeds verworven kennis en vaardigheden hebben die verschillende niveaus en fasen van het leerproces doorsnijden.
- Stemt het onderwijs af op de beginsituatie, leervragen, leerdoelen en leermotieven van leerders en is in staat om van daaruit individuele leerlijnen op te bouwen.
- Kan het onderwijs laten aansluiten bij veel voorkomende situaties in het persoonlijke en maatschappelijk leven van de leerder en zijn of haar interesses, daar leervragen uit destilleren op het gebied van taal, rekenen/gecijferdheid en digitale vaardigheden en deze vertalen naar een leertraject en leseenheden.
- Is in staat voor de leerder realistische en haalbare leerdoelen te formuleren.
- Kan differentiëren en maatwerk leveren, omgaan met verschillen in leerstijl en leertempo van leerders en zijn onderwijs en doceerstijl daarop aanpassen.
- Kent de wijze waarop ontwikkelde kennis en vaardigheden bestendig worden en welke aanpakken daarbij mogelijk zijn.
- Weet dat leren bevorderd wordt door taken en opdrachten uit te voeren die net iets boven het niveau van de leerder liggen.
- Kan vormen van online leren en blended learning toepassen in de eigen lespraktijk.

- Beheerst digitale didactiek en zet deze, afhankelijk van de meerwaarde voor het leerproces, gericht in.
- Kan burgerschap, kennis van de Nederlandse samenleving en sociale vaardigheden integreren in de lespraktijk.
- Is zich bewust van de integratie van taal, rekenen/gecijferdheid en digitale vaardigheden. Erkent het belang van taal-, reken- en digitale aspecten bij elk vak apart en kan hier adequaat op inspelen.

Bouwsteen 4

Vervult de rol van coach en begeleider van het leerproces

- Kan de leerder op adequate wijze stimuleren en motiveren tot leren, rekening houdend met de (vaak negatieve) onderwijservaringen van de leerder.
- Is in staat een veilige leeromgeving te scheppen voor de leerders, waarbij eerdere negatieve ervaringen met lezen en schrijven, taalleren, rekenen/gecijferdheid, digitale vaardigheden en het onderwijs daarin erkend worden en bespreekbaar zijn.
- Kan het gevoel van eigenwaarde, het zelfvertrouwen en de weerbaarheid van leerders vergroten.
- Kan d.m.v. een coachende houding het proces naar zelfstandigheid van de leerder ondersteunen. Kan het leervermogen van leerders stimuleren en hen stimuleren in het zelfstandig leren.
- Stimuleert leerders om:
 - hun eigen leervragen, leerdoelen, acties en strategieën te formuleren en uit te proberen;
 - hun veerkracht (omgaan met tegenslag en leren van fouten) en doorzettingsvermogen te vergroten;
 - kwaliteiten, talenten, doelen en dromen te ontdekken;
 - relaties te versterken en goed samen te werken;
 - creatief en oplossingsgericht te denken;
 - zichzelf te ontwikkelen, al dan niet met behulp van digitale middelen.
- Is in staat om de grenzen van hulp en begeleiding aan te geven en te bewaken en kan leerders bewust maken van deze grenzen.

Bouwsteen 5

Kan het beginniveau van de leerder vaststellen

- Kan middels een individuele intake vaststellen welke kennis en vaardigheden de leerder wel en niet beheerst en op basis daarvan bepalen waaraan gewerkt moet worden.
- Weet dat leerders op zowel de gebieden taal, rekenen/gecijferdheid als digitale vaardigheden tegelijkertijd leervragen kunnen hebben en is in staat om, gegeven de integratie van de verschillende vaardigheden, te achterhalen wat de kern van de leervraag is.
- Heeft een breed overzicht van het educatieaanbod binnen en buiten de eigen instelling en kan leerders doorverwijzen naar een passend traject.

Bouwsteen 6

Kan samenwerken met andere betrokkenen

- Is in staat het eigen onderwijs te plannen en te organiseren, in afstemming met collega's, non-professionals¹ en opdrachtgevers en passend bij de doelgroep.
- Is in staat helder te communiceren met alle betrokkenen (leerders, collega's, opdrachtgevers en partners, zoals bibliotheken en vrijwilligersorganisaties).
- Kent de (soms conflicterende) belangen van leerders en opdrachtgevers zoals gemeenten, werkgevers en re-integratiebureaus en weet zich daartoe professioneel te verhouden.
- Registreert de vorderingen van de leerders en kan rapportages daarover opstellen die met opdrachtgevers zijn overeengekomen. Kan passend, met respect voor de leerder, rapporteren aan opdrachtgevers.
- Is in staat het onderwijs vorm te geven in samenwerking met non-professionals, hen aan te sturen en te coachen en rollen en taken toe te delen die passen bij zijn of haar competenties.

Bouwsteen 7

Eigen vaardigheden docent op het gebied van taal, rekenen/gecijferdheid en de digitale vaardigheden

- Heeft een eigen taalvaardigheid van minimaal B2.
- Heeft als docent rekenen/gecijferdheid een eigen rekenvaardigheid van minimaal niveau 2F, waarbij die vraagstukken op Instroomniveau, 1F en 2F op meerdere manieren (foutloos) kan oplossen.
- Heeft een eigen digitale vaardigheid die overeenkomt met het intermediate niveau van DigComp 2.0.²

Bouwsteen 8

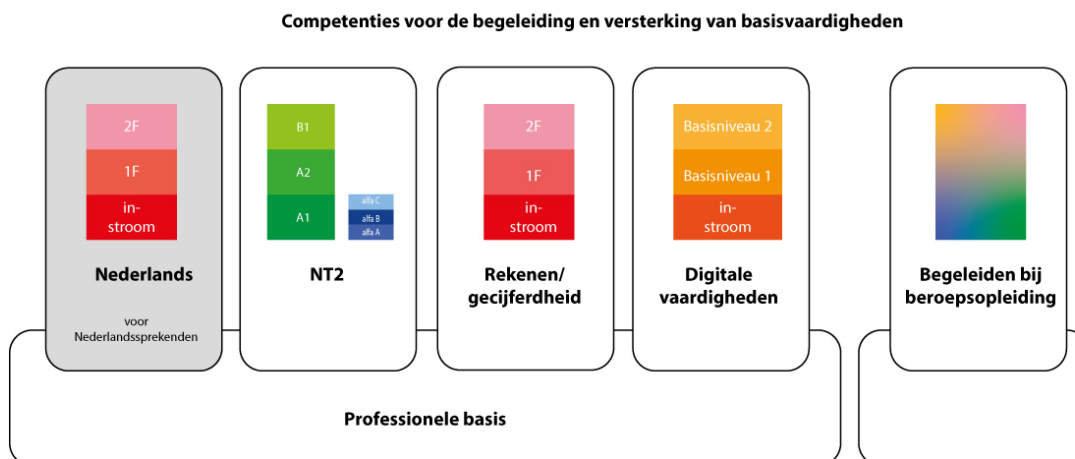
Is een lerende professional

- Is in staat feedback te geven en te ontvangen en te functioneren in intervisiegroepen.
- Is in staat vanuit een onderzoekende houding kritisch te reflecteren op het eigen handelen in de lespraktijk en als professional in een onderwijsorganisatie.
- Kan zijn eigen vakinhoudelijke kennis en vaardigheden (taal, rekenen/gecijferdheid en digitale vaardigheden) actualiseren, verbreden en verdiepen.
- Is in staat om nieuwe ontwikkelingen en veranderingen binnen de snel veranderende digitale wereld bij te houden. Is in staat deze nieuwe ontwikkelingen en veranderingen adequaat te vertalen naar de lespraktijk.
- Is resultaat- en ontwikkelingsgericht.
- Heeft kennis van relevante ontwikkelingen op landelijk, regionaal en lokaal niveau (beleid, wetgeving, Participatieladder, Standaarden en eindtermen ve, Raamwerk NT2 en Raamwerk Alfabetisering NT2).
- Heeft kennis van en kan omgaan met online communicatie- en samenwerkingsmogelijkheden voor kennisdeling met professionals en non-professionals, bijvoorbeeld een online community voor docenten basisvaardigheden.

¹ Raadpleeg voor uitleg van het onderscheid professional/non-professional het hoofdstuk Verantwoording.

² Dit raamwerk is ontwikkeld door het JRC van de Europese Commissie en is te vinden via <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/digcomp-20-digital-competence-framework-citizens-update-phase-1-conceptual-reference-model>. (Bij het opleveren van onderhavig document was de verwachting dat DigComp 2.0 eind 2016 zou verschijnen).

4. Vakinhoud en vakdidactiek van Nederlands voor Nederlandssprekenden

Bouwsteen 9

Kent het proces van taalverwerving van Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren tot en met niveau 2F

- Kent het (niet-lineaire) proces van (beter) leren lezen en schrijven van Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren tot en met niveau 2F.
- Kent de rol van mondelinge vaardigheden en woordenschat bij het proces van (beter) leren lezen en schrijven.
- Kent de verschillende benaderingen van aanvankelijk leren lezen en schrijven en welke benadering bij welke leerder past.
- Kent de wijze waarop Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren (beter) leren luisteren, spreken en gesprekken voeren (bereik: niveau 1F tot en met 2F), met name gericht op formele, functionele contexten.
- Kent het belang van integratie van technische en functionele lees- en schrijfvaardigheden.
- Heeft kennis van het vóórkomen van dyslexie bij Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren en de gevolgen daarvan voor het proces van (beter) leren lezen en schrijven.
- Kent de verbondenheid van taalvaardigheid en rekenvaardigheid.

Bouwsteen 10

Kent de Standaarden en eindtermen van Nederlandse taal van Instroom tot en met 2F

- Kent de inhoud van de Standaarden en eindtermen van Instroomniveau tot en met niveau 2F, en kent van alle onderdelen de rol, plaats en betekenis.

- Kent de verschillen tussen het Raamwerk NT2 en de Standaarden en eindtermen ve.
- Kan de inhoud van de Standaarden en eindtermen ve en het Raamwerk NT2 relateren aan de treden van de Participatieladder en deze adequaat vertalen naar het onderwijs.
- Kan opdrachten en teksten kiezen of ontwerpen die passen bij het niveau van de leerders.

Bouwsteen 11

Kent de (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen voor Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren van Instroom tot en met 2F

- Heeft actueel overzicht van het aanbod van (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen.
- Kent de opbouw, uitgangspunten en didactiek van (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen.
- Heeft actueel overzicht van de grote verscheidenheid aan digitale toepassingen die relevant zijn voor de contexten waarbinnen de doelgroep Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren functioneert.
- Weet in welke situatie en voor welke leerder de (digitale) methodes, lesmaterialen leeromgevingen en digitale toepassingen effectief in te zetten zijn.
- Weet op welke wijze authentieke materialen en teksten aangepast en ingezet kunnen worden in het onderwijs aan de doelgroep Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren, zowel voor beginnende als meer gevorderde leerders.

Bouwsteen 12

Beheerst de didactiek van het taalonderwijs aan Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren

- Beheerst de didactiek van het lezen en schrijven tot en met niveau 2F.
- Beheerst de didactiek van het onderwijs gericht op ontwikkeling van de mondelinge vaardigheden in min of meer formele contexten, passend binnen de leefwereld van de leerder.
- Kan de leerder stimuleren actief bezig te zijn met leren lezen en schrijven buiten de onderwijscontext.
- Is zich bewust van het belang van de verbinding tussen leren binnen en buiten de les en stimuleert de transfer van het geleerde.
- Biedt een gevarieerd aanbod voor de ontwikkeling van de leesvaardigheid en schrijfvaardigheid van de leerder. Kan bij het leren lezen een variëteit aan tekstsoorten aanbieden, passend bij de leervragen en relevante, functionele situaties in het dagelijks leven van de leerder.
- Werkt ook aan de ontwikkeling van woordenschat en mondelinge vaardigheden van leerders.
- Kan bij het leren lezen en schrijven oefeningen bieden gericht op analyse en synthese van klanken (fonemen).
- Kan bij het leren schrijven oefeningen bieden voor het (verder) ontwikkelen van de schrijfmotoriek van de leerder.
- Kan gebruikmaken van vakspecifieke differentiatiemogelijkheden om een optimale leeromgeving te bieden en tegelijkertijd recht te doen aan de verschillende individuele leervragen, -doelen en -motieven.

Bouwsteen 13

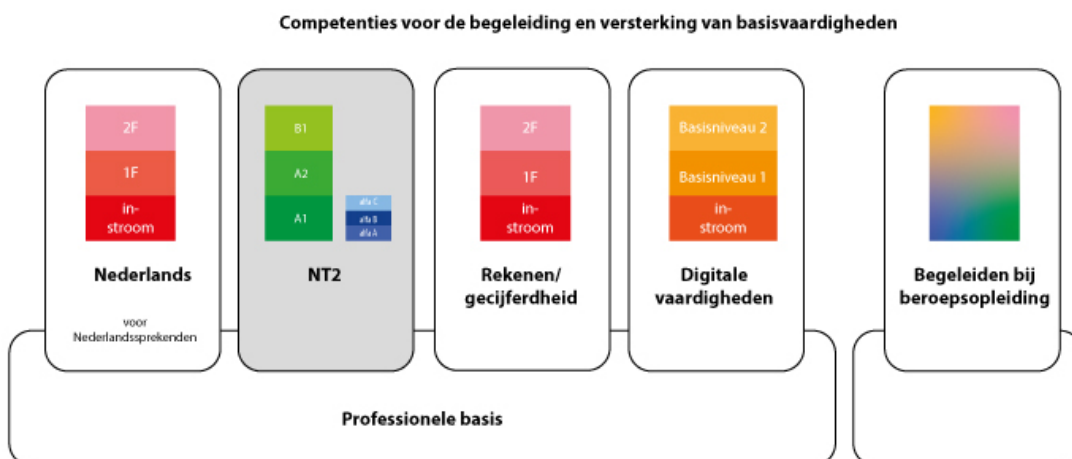
Kent de rol en het belang van monitoring en evaluatie in het proces van taalverwerving van Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren

- Kent achtergronden en verschillende functies en vormen van monitoring, evaluatie en feedback voor taalverwerving van Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren. Heeft overzicht van beschikbare toetsen en andere evaluatie-instrumenten en hun opbouw en kan de geschiktheid beoordelen.
- Kan deze instrumenten op het juiste moment effectief en op integere wijze met oog voor het belang van de leerder inzetten.
- Kan resultaten analyseren en interpreteren, kan op adequate en verantwoorde wijze feedback geven aan de leerder en kan passende vervolgstappen nemen.
- Kan passend, met respect voor de leerder, rapporteren aan opdrachtgevers.

Voor leerders met een anderstalige achtergrond die behoren tot de doelgroep Nederlandssprekenden (zie inleiding), geldt altijd dat woordenschat en mondelinge vaardigheden substantieel aandacht nodig hebben.

Voor moedertaalsprekers geldt dat woordenschat en mondelinge vaardigheden vooral aandacht verdienen als het gaat om formele contexten, met name op het niveau tussen 1F en 2F.

5. Vakinhoud en vakdidactiek van Nederlands als Tweede Taal

Bouwsteen 14

Kent het proces van tweede taalverwerving bij volwassenen met weinig ervaring met schools leren van 0 via A1 tot B1

- Kent de factoren die bijdragen aan succes van tweede taalverwerving.
- Weet hoe de tweede taalverwerving zich in grote lijnen opbouwt en welke problemen zich kunnen voordoen bij de verwerving van de afzonderlijke vaardigheden.
- Weet hoe anderstalige analfabeten hun mondelinge vaardigheden ontwikkelen.
- Kent de diverse benaderingen in NT2-didactiek aan volwassenen met weinig ervaring met schools leren.
- Heeft kennis van het vóórkomen van dyslexie bij laagopgeleide tweede taalleerders en de gevolgen daarvan voor het proces van (beter) leren lezen en schrijven.
- Kent de verbondenheid van taalvaardigheid en rekenvaardigheid.

Bouwsteen 15

Kent het proces van alfabetisering bij volwassen anderstaligen van 0 via Alfa A tot B1

- Kent het (niet-lineaire) proces van alfabetisering van volwassen anderstaligen.
- Kent de verschillende benaderingen van alfabetisering van volwassen anderstaligen (inclusief alfabetiseren in de eigen taal) en welke benadering bij welke leerder past.
- Kent het verschil tussen analfabetisme en het niet beheersen van een ander schrift en de implicaties daarvan voor het onderwijs.
- Kent de rol van mondelinge vaardigheden en woordenschat bij alfabetisering van anderstalige volwassenen.
- Kent het belang van integratie van technische en functionele lees- en schrijfvaardigheden.
- Kent de specifieke problemen die er in het leerproces bij tweede taalverwerving zijn te verwachten en welke didactische aanpakken daarbij mogelijk zijn.

Bouwsteen 16

Kent de niveauomschrijvingen NT2 t/m B1

- Is op de hoogte van de inhoud van de eindtermen voor NT2 bij examinering (inburgeringsexamen en staatsexamen).
- Kent de verschillen tussen het Raamwerk NT2 en de Standaarden en eindtermen ve.
- Kan de inhoud van het Raamwerk NT2 en de Standaarden en eindtermen ve relateren aan de treden van de Participatieladder en deze adequaat vertalen naar het onderwijs.
- Kan opdrachten en teksten kiezen of ontwerpen die passen bij het niveau, de leervraag en het leerdoel van de leerder.

Bouwsteen 17

Kent de (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen voor laagopgeleide anderstaligen van 0, via Alfa A tot B1

- Heeft actueel overzicht van het aanbod van (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen.
- Kent de opbouw, uitgangspunten en didactiek van (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen.
- Heeft actueel overzicht van de grote verscheidenheid aan digitale toepassingen die relevant zijn voor de contexten waarbinnen laagopgeleide anderstaligen functioneren.
- Weet in welke situatie en voor welke leerder de (digitale) methodes, lesmaterialen leeromgevingen en digitale toepassingen in te zetten zijn.
- Kan authentieke materialen en teksten aanpassen en inzetten in het onderwijs, zowel voor beginnende als voor meer gevorderde leerders.

Bouwsteen 18

Beheerst de didactiek van het NT2-onderwijs aan volwassenen met weinig ervaring met schools leren van A1 t/m B1

- Kan leerders adequaat ondersteunen bij het ontwikkelen van leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, luistervaardigheid, spreekvaardigheid en gespreksvaardigheid in het Nederlands.
- Kan de leerder adequaat ondersteunen in de ontwikkeling van uitspraak, verstavaardigheid, grammatica en vorm en woordenschat.
- Kan de leerder stimuleren actief bezig te zijn met leren lezen en schrijven buiten de onderwijscontext.
- Is zich bewust van het belang van de verbinding tussen leren binnen en buiten de les en stimuleert de transfer van het geleerde.
- Kan gebruikmaken van vakspecifieke differentiatiemogelijkheden om een optimale leeromgeving te bieden en tegelijkertijd recht te doen aan de verschillende individuele leervragen, -doelen en -motieven.

Bouwsteen 19

Beheerst naast de NT2-didactiek de specifieke vakdidactiek voor alfabetisering

- Kan de mondelinge taalvaardigheid van leerders in het Nederlands effectief inzetten bij de eerste fase van alfabetisering.
- Kan bij het leren schrijven oefeningen bieden voor het (verder) ontwikkelen van de schrijfmotoriek van de leerder.

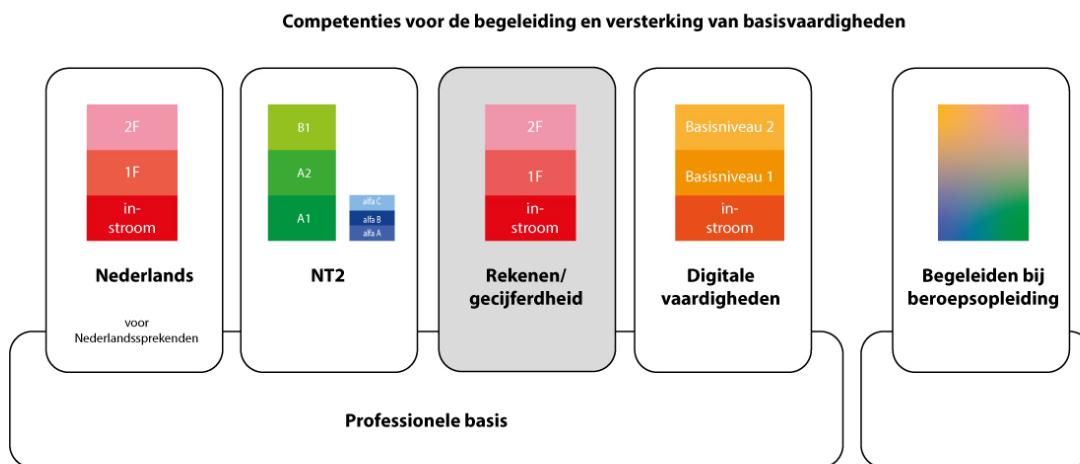
- Zorgt voor luisteractiviteiten gericht op herkennen en onderscheiden van klanken (auditive discriminatie) en kan bij het leren lezen en schrijven oefeningen bieden gericht op analyse en synthese van klanken (fonemen).
- Biedt een gevarieerd aanbod voor de ontwikkeling van technische en functionele lees- en schrijfvaardigheid. Kan bij het leren lezen een variëteit aan tekstsoorten aanbieden, passend bij de leervragen en relevante, functionele situaties in het dagelijks leven van de leerder.

Bouwsteen 20

Kent de rol en het belang van monitoring en evaluatie in het taalverwervings- en alfabetiseringsproces vanaf 0 via Alfa A tot en met B1

- Kent achtergronden en verschillende functies en vormen van monitoring, evaluatie en feedback voor taalverwerving en alfabetisering NT2 in de ve.
- Heeft overzicht van beschikbare toetsen en andere evaluatie-instrumenten en hun opbouw en kan de geschiktheid beoordelen. Kan deze instrumenten op het juiste moment effectief en op integere wijze met oog voor het belang van de leerder inzetten.
- Kan resultaten analyseren en interpreteren, kan op adequate en verantwoorde wijze feedback geven aan de leerder en kan passende vervolgmaatregelen nemen.

6. Vakinhoud en vakdidactiek van Rekenen/ gecijferdheid

Bouwsteen 21

Kent verschillende oplossingsstrategieën voor rekenvraagstukken en de bijbehorende didactiek

- Weet dat er oplossingsstrategieën op verschillende niveaus van handelen zijn (concreet, modelmatig, formeel); kent deze en kan ze zelf gebruiken.

Mentaal handelen	Vervoerd/communiceren	Formeel handelen (formele bewerking uitvoeren)
		Voorstellen – abstract (representeren van de werkelijk aan de hand van denkmodellen)
		Voorstellen – concreet (representeren van objecten en werkelijkheidssituaties in concrete afbeeldingen)
		Informeel handelen in werkelijkheidssituaties (doen)

- Herkent oplossingsstrategieën op verschillende niveaus en kan leerders hierbij ondersteunen.
- Kan een strategie aanbieden die aansluit op het handelingsniveau van de leerder.
- Kent veelvoorkomende didactische rekenmodellen (zoals getallenlijn, strook en verhoudingstabel), weet bij welk type vraagstukken deze inzetbaar zijn en kan ze inzetten in het onderwijs.
- Weet welke strategieën aan bod komen bij het leren rekenen/gecijferdheid en hoe de opbouw daarvan is (in het Nederlandse basisonderwijs).

Bouwsteen 22

Kent de inhouden van de Standaarden en eindtermen rekenen/gecijferdheid van Instroomniveau tot en met niveau 2F en kan hierbij voor leerders betekenisvol rekenonderwijs ontwerpen en geven

- Weet dat in de ve functioneel gebruik van rekenen/gecijferdheid in betekenisvolle situaties uit de praktijk en context van de leerders centraal staat, herkent het rekenen/gecijferdheid in deze praktijksituaties en kan daarbij betekenisvolle rekentaken formuleren die passen bij het niveau, de belangstelling en de leervraag van de leerders.
- Weet dat bepaalde contexten specifieke rekenstrategieën kunnen oproepen en ondersteunen (bijvoorbeeld geld als context bij het rekenen/gecijferdheid met kommagetallen) en kan hiervan gebruikmaken in het onderwijs.
- Weet welke rekenkennis en vaardigheden leerders aan de ve nodig hebben om vraagstukken op de betreffende niveaus op te lossen en kent de rol en de plaats van het domein getallen hierbij als ondersteunend domein.
- Heeft zicht op de taalaspecten van rekenen/gecijferdheid (bijvoorbeeld bij de combinatie van het taaldomein 'lezen van informatieve teksten' en het rekendomein 'verbanden') en kan bij het rekenen/gecijferdheid onderscheid maken tussen rekentaal (vaktaal), contexttaal, instructietaal (schooltaal) en communicatietaal.
- Kent de domeinen, leerlijnen en inhouden van het rekenen/gecijferdheid op Instroomniveau, 1F en 2F voor de ve en kan van een rekenvraagstuk aangeven op welke rekendomeinen, inhouden, leerlijnen en op welk niveau het betrekking heeft.
- Weet wat de verschillen zijn tussen de Standaarden en eindtermen voor de ve en de vergelijkbare beschrijvingen voor het reguliere onderwijs.

Bouwsteen 23

Kent de (digitale) rekenmethodes en andere lesmaterialen voor rekenen/gecijferdheid en digitale toepassingen waarin rekenen/gecijferdheid een rol speelt

- Heeft actueel overzicht van het aanbod van (digitale) rekenmethodes, lesmaterialen en leeromgevingen voor rekenen/gecijferdheid.
- Kent de opbouw, uitgangspunten, leerlijnen en didactiek van (digitale) rekenmethodes, lesmaterialen en leeromgevingen.
- Heeft actueel overzicht van digitale toepassingen en digitale rekenhulpmiddelen (zoals internetbankieren, reisplanners, kaarten, roosterprogramma's, tools om valuta om te rekenen/gecijferdheid, eenvoudige rekenmachines enzovoort) die relevant zijn in de situaties en contexten waarbinnen de doelgroep Nederlandssprekende volwassenen met weinig ervaring met schools leren functioneert.
- Kan de digitale toepassingen en rekenhulpmiddelen zelf gebruiken en leerders bij het gebruik ervan didactisch begeleiden.
- Weet in welke situatie en voor welke leerder de (digitale) methodes, lesmaterialen, leeromgevingen en digitale toepassingen effectief in te zetten zijn.

Bouwsteen 24

Stemt het rekenonderwijs af op de onderwijsbehoeften van de leerders

- Weet dat de leerders moeten leren omgaan met de kwantitatieve en cijfermatige kant van onze maatschappij, en van andere kennisgebieden. Herkent in welke situaties en contexten de leerders rekenkennis en -vaardigheden nodig hebben en kan het

rekenonderwijs van daaruit vormgeven en zo het rekenen/gecijferdheid voor de leerders betekenisvol maken.

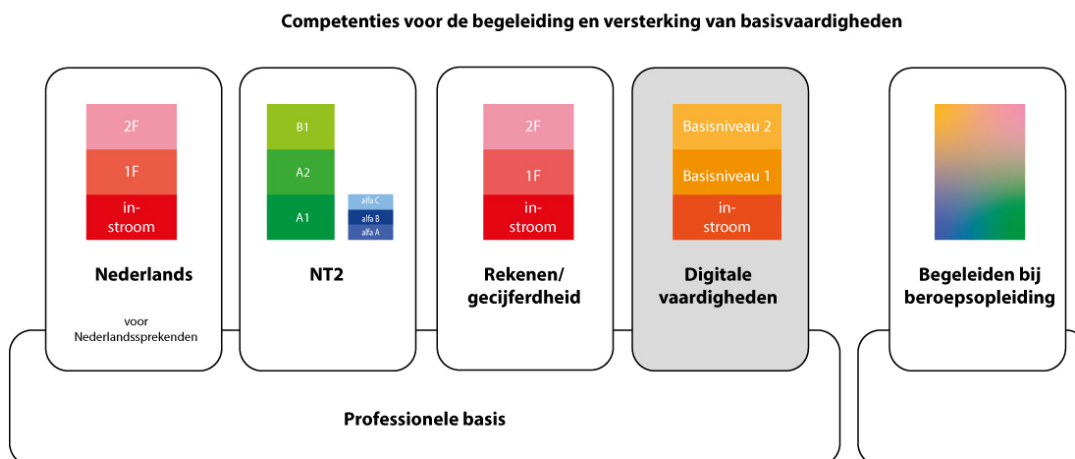
- Heeft inzicht in de rekenkennis en rekenvaardigheden van de leerder en kan de rekenontwikkeling volgen en begeleiden.
- Kan oplossingsprocedures en -strategieën en denkwijzen van leerders analyseren en duiden en kan leerders feedback en ondersteuning geven bij hun eigen aanpak.
- Kan rekenproblemen bij leerders signaleren, het onderwijs daarop afstemmen en passende maatregelen voor (extra) ondersteuning nemen.
- Kan leerders motiveren voor rekenen/gecijferdheid en daarbij omgaan met negatieve emoties zoals rekenstress en rekenangst.
- Kan gebruikmaken van vakspecifieke differentiatiemogelijkheden om een optimale leeromgeving te bieden en tegelijkertijd recht te doen aan de verschillende individuele leervragen, -doelen en -motieven.

Bouwsteen 25

Kent de rol en het belang van monitoring en evaluatie in het proces van functioneel leren rekenen/gecijferdheid

- Kent achtergronden en verschillende functies en vormen van monitoring, evaluatie en feedback voor rekenen/gecijferdheid in de ve.
- Heeft overzicht van beschikbare toetsen en andere evaluatie-instrumenten en hun opbouw en kent de geschiktheid voor gebruik; kan deze instrumenten op het juiste moment effectief en op integere wijze met oog voor het belang van de leerder inzetten.
- Kan resultaten analyseren en interpreteren, kan op adequate en verantwoorde wijze feedback geven aan de leerder en kan passende vervolgmaatregelen nemen.

7. Vakinhoud en vakdidactiek van digitale vaardigheden

Bouwsteen 26

Kent de inhoud van de Standaarden en eindtermen ve digitale vaardigheden

- Kent de inhoud van het instroomniveau tot en met basisniveau 2, en kent van alle onderdelen de rol, plaats en betekenis.
- Begrijpt het belang van de Standaarden en eindtermen ve Nederlandse taal voor de Standaarden en eindtermen ve digitale vaardigheden en vice versa.
- Kan opdrachten en digitale vaardigheden kiezen of ontwerpen die passen bij het niveau, de leervraag en het leerdoel van de leerders.

Bouwsteen 27

Kent de (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen voor volwassenen met weinig ervaring met schools leren van het Instroomniveau tot en met basisniveau 2 voor digitale vaardigheden

- Heeft actueel overzicht van het aanbod van (digitale) methodes, lesmaterialen en leeromgevingen voor digitale vaardigheden (bijvoorbeeld voor mediawijsheid, het gebruik van sociale media, internet en digitale dienstverlening) en kent de mogelijkheden die zij bieden voor laagopgeleide leerders.
- Heeft overzicht van de grote verscheidenheid aan digitale apparatuur en toepassingen (zoals email, Skype, WhatsApp, facebook, websites, reisplanner, internetbankieren, pinautomaten, smart tv, display wasmachine enz.) die relevant zijn voor de contexten waarbinnen laagopgeleide leerders functioneren.
- Weet in welke situatie en voor welke leerder de (digitale) methodes, lesmaterialen, leeromgevingen en applicaties effectief in te zetten zijn.
- Heeft zicht op methodes van taal en rekenen/gecijferdheid waarin de verwerving van digitale vaardigheden geïntegreerd aan bod komt.

Bouwsteen 28

Heeft de didactische vaardigheden om het onderwijs in digitale vaardigheden af te stemmen op de leerbehoeften en leerprocessen van laagopgeleide leerders

- Kent het belang van digitale vaardigheden in de maatschappij. Herkent in welke situaties en contexten (sociaal, zakelijk, privé) de leerders digitale vaardigheden nodig hebben en kan hieruit betekenisvol onderwijs ontwikkelen.
- Kan leerders ondersteunen bij de verwerving van vaardigheden om digitale technologie te hanteren bij informatieverwerving en -verwerking, communicatie, e.d.
- Herkent mogelijke frustraties en drempels van leerders bij het gebruik van digitale vaardigheden en kan hier adequaat op inspelen. Weet dat zelfvertrouwen hierbij een belangrijke factor is.
- Is in staat om de snelle veranderingen binnen de digitale wereld (digitale apparatuur, digitale dienstverlening, applicaties en sociale media) adequaat te vertalen naar het onderwijs. Kan hierbij de leerders ondersteunen bij het gebruik van hun digitale vaardigheden.
- Kent het belang van goede feedback en weet deze passend vorm te geven in het onderwijs.
- Biedt de leerstof aan in verschillende contexten (sociaal, zakelijk en privé) en (digitale) omgevingen met voldoende variatie, waarbij herhaling een belangrijke rol speelt.
- Is in staat om leerders te stimuleren de transfer te maken van het geleerde naar de praktijk.
- Kan leerders motiveren en stimuleren om buiten de onderwijscontext digitale vaardigheden te gebruiken.

Bouwsteen 29

Kent de rol en het belang van monitoring en evaluatie in het proces van digitale vaardigheden van volwassenen met weinig ervaring met schools leren.

- Heeft overzicht van beschikbare zelftests en andere evaluatie-instrumenten en kan de geschiktheid beoordelen; kan deze instrumenten op het juiste moment effectief en op integere wijze met oog voor het belang van de leerder inzetten.
- Is in staat om concrete en praktijkgerichte opdrachten te bedenken die de digitale vaardigheden van de leerder aantonen en is in staat om deze taken op een effectieve wijze in te zetten.
- Kan resultaten analyseren en interpreteren, kan op adequate en verantwoorde wijze feedback geven aan de leerder en kan passende vervolgmaatregelen nemen.

8. Casussen beroepsopleiding

Beroepsvakdocenten uit het mbo en private vakopleidingen en de praktijkopleiders op de werkvloer hebben kennis nodig over de doelgroep volwassen die weinig ervaring heeft met schools leren. Hieronder zijn twee casussen opgenomen die de integrale aandacht aan basisvaardigheden binnen een beroepsopleiding illustreren.

Casus 1. David

Praktijkopleider David van een middelgroot technisch bedrijf begeleidt vier medewerkers in de leeftijd van 25 tot 35 jaar in de training gericht op warmte- en koude-installaties (onder andere airco's). Dennis en Mohamed hebben geen moeite met de opdrachten en de training en kunnen de opdrachten op de werkvloer maken.

Arjan en Baris hebben duidelijk meer moeite. David merkt bijvoorbeeld dat ze het moeilijk vinden om de normen en veiligheidsvoorschriften (VCA, NEN-normen) om te zetten naar praktische handelingen om de apparaten in te stellen.

Als David hierover instructies geeft, schrijven ze niets op. David gaat het gesprek aan met Arjan en Baris en komt erachter dat ze niet goed weten wat ze moeten opschrijven en hoe ze al die getallen moeten omrekenen/gecijferdheid en gebruiken. Ze doen eigenlijk maar wat, bekennen ze.

David vraagt in een gesprek aan de groep hoe ze belangrijke zaken op het werk onthouden, dus hoe ze bijvoorbeeld berekeningen moeten maken om de apparaten in te stellen. Hoe onthoud je de goede volgorde? Daarin verschillen de medewerkers. Mohamed en Dennis zijn duidelijk studievoordiger: Mohamed heeft een filmpje opgenomen met zijn telefoon waarin David de stappen kort opnoemt en Dennis heeft een papier bij de hand waar hij de stappen voor zichzelf op heeft genoteerd. Zij hebben zelf al een manier bedacht om stappen in de berekeningen te onthouden. De minder studievoordige Arjan en Baris willen ook wel graag iets hebben wat ze kunnen gebruiken, maar ze weten niet goed wat. Ook weten ze niet goed wát ze moeten onthouden: wat is belangrijk en wat minder? Dit geldt overigens ook voor Dennis en Mohamed: zij vinden dat ook wel lastig. David besluit om tijd in te ruimen om de benodigde berekeningen samen te doen. Hij laat de deelnemers meedenken om stap voor stap de getallen uit de opdracht te interpreteren en te gebruiken. Dit bespaart hem tijd, omdat hij niet achteraf individueel hoeft uit te leggen. Tijdens de uitleg daagt hij ze uit om steeds meer stappen zelf te proberen en geeft veel positieve feedback. Samen checken ze aan het einde van een opdracht of iedereen het begrepen heeft en hoe je dit vervolgens op een goede manier kunt onthouden.

Als Baris de volgende dag vertelt dat hij (weer) een afspraak was vergeten, besluit David met de groep te bespreken hoe zij belangrijke afspraken onthouden. Iedereen doet dit op een andere manier: Dennis zet alles in zijn smartphone met een herinnering, zodat hij gewaarschuwd wordt. Mohamed schrijft het thuis op het planbord voor zijn hele gezin. Arjan probeert het te onthouden en Baris appt het naar zichzelf. Ze komen erachter dat Dennis bijna nooit een afspraak vergeet, maar dat dat bij Arjan anders is. Die vertelt dat hij het wel anders zou willen, maar dat het niet goed lukt. David vertelt zelf hoe hij tien jaar geleden was en hoe het nu met hem gaat, en wat hem geholpen heeft. In een pauze vraagt David aan Baris hoe het voor hem is, dat iedereen er al vanuit gaat dat hij te laat komt. Baris lacht dat hij er wel aan gewend is, maar David bespeurt ook dat Baris het wel

anders zou willen. En dat zou ook goed zijn voor het werk, zodat Baris niet te laat bij klanten verschijnt.

David neemt ook contact op met het roc, waar de medewerkers hun theoriegedeelte volgen. Beroepsvakdocent Maurice op het roc werkt samen met docent Marieke voor basisvaardigheden. . David heeft aangegeven dat de veiligheidsvoorschriften lastig zijn voor zijn medewerkers en dat de medewerkers graag willen leren hoe je afspraken goed kunt onthouden. Maurice en Marieke maken samen een plan voor hoe ze hier extra aandacht kunnen geven.

Maurice gaat in zijn beroepsvaklessen meer ruimte geven aan lezen van normen en veiligheidsvoorschriften en de toepassing daarvan. Ook het samen maken van berekeningen vindt hij een bruikbaar idee. Hij wisselt voordoen af met interactieve uitleg en het werken in kleine groepjes. Aan het eind van de les bespreekt hij hoe iedereen het geleerde kan toepassen, of dat nu op het werk of thuis is. De berekeningen laat hij regelmatig terugkomen, zodat elke deelnemer ziet dat hij vooruitgang boekt.

Marieke besteedt een deel van haar lessen basisvaardigheden aan het terugkijken op de vaklessen van Maurice. Door de deelnemers te laten vertellen over de opdrachten en teksten krijgt ze inzicht in aan welke leesstrategieën ze extra aandacht kan besteden, en welke rekenhandelingen nog lastig blijken. Bij het onderdeel digitale vaardigheden laat ze de deelnemers vertellen over wat ze lastig vinden in het gebruik van tools en in de online communicatie en wat ze hierop willen leren. In groepjes gaan de deelnemers dan aan de slag met bijvoorbeeld online een afspraak maken of verzetten.

Casus 2 Sandra

Beroepsvakdocent Sandra werkt in de opleiding 'Assistent dienstverlening en zorg' (mbo-1). De 12 deelnemers in de groep zijn allemaal lange tijd uit het arbeidsproces geweest en zijn nu via de gemeente aangemeld voor het traject. De leeftijd varieert van 23 tot 47 jaar.

- Jolijn en Yvon (23 en 26) zijn afkomstig uit het praktijkonderwijs, maar hebben los van wat particuliere schoonmaakbaantjes geen baan gehad. Ze zijn erg onzeker over hun kunnen.
- Amar en Daniel (allebei 25) komen uit Eritrea. Na hun inburgeringsexamen is hun Nederlands weer weggezaakt, maar ze willen heel graag aan het werk. Het zijn vrolijke jongens die altijd in zijn voor een praatje of een potje tafeltennis.
- Huda, Ahmad en Nour zijn wat ouder (31, 38 en 47). Ze hebben in Syrië in de zorg gewerkt en ook wat opleidingen of cursussen gevolgd. Het is niet helemaal duidelijk wat voor cursussen en op welk niveau. Ze hebben het inburgeringsexamen op A2 gedaan, en later ook lezen en schrijven op B1 afgerond. In de opleiding vinden ze vooral mondelinge vaardigheden lastig.
- Aliyah, Nora, Deniz, Martine en Joris zijn allemaal Nederlandstalig, de eerste drie hebben een migratieachtergrond. Hun leeftijd varieert van 28 tot 43 jaar. Ze hebben na hun middelbare school (vmbo, leao en Its) een of twee jaar op het mbo gezeten, Ze hebben deze opleidingen niet afgemaakt en hebben allerlei baantjes gehad in verschillende sectoren, maar zijn uiteindelijk steeds weer werkloos geraakt, vaak vanwege privéproblemen. Enerzijds willen ze wel naar school, maar ze hebben ook wat weerstand tegen het weer moeten leren.

Beroepsvakdocent Sandra werkt met deze groep eerst aan het vertrouwen in eigen kunnen. Via laagdrempelige, praktische opdrachten kunnen de deelnemers ervaren wat ze kunnen. Zo verzorgt de groep bijvoorbeeld de indeling van de zaal voor een studiedag van het team en assisteren de deelnemers bij de lunch. Sandra maakt duidelijk dat je je zelf goed moet

voelen als je voor anderen wilt kunnen zorgen. Ze laat de deelnemers ervaren dat hun eigen ervaringen met zorg voor anderen in de familie, in de buurt en in bijbaantjes ook van nut zijn.

Sandra gebruikt een checklist met een diversiteit aan competenties die belangrijk zijn in dienstverlening. De deelnemers werken in groepjes samen en geven elkaar complimenten over de aanpak en resultaten van de opdrachten. Zo krijgen de deelnemers inzicht in hun kwaliteiten en vertrouwen in hun competenties. De deelnemers geven zelf op de checklist aan wat ze makkelijk of moeilijk vonden. Sandra bespreekt dit met de deelnemers en maakt afspraken over het vervolg. Willen ze dit vaker oefenen en wat kan hen helpen om verder te komen? Kunnen ze dit zelfstandig of willen ze extra lessen volgen voor bepaalde vaardigheden, zoals rekenen/gecijferdheid of werken met de computer?

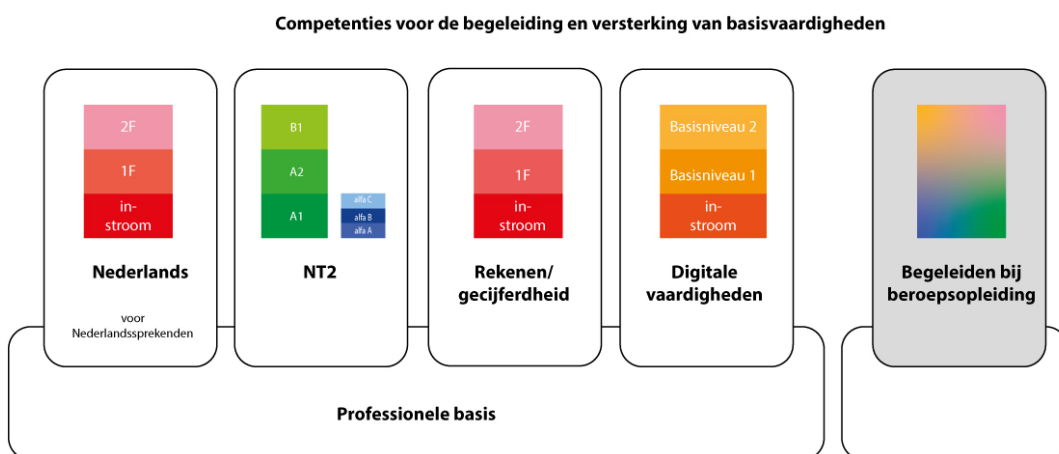
Sandra merkt dat Martine vaak afwezig is en ook niet echt enthousiast meedoet. Ze vraagt de (traject)coach om een gesprek aan te gaan met Martine. Bij doorvragen blijken er veel financiële problemen te zijn. Ze heeft bijvoorbeeld geen toeslagen aangevraagd, omdat ze bang is later iets terug te moeten betalen. Ze heeft problemen met rekenen/gecijferdheid, maar denkt dat ze de enige is met dit soort problemen en schaamt zich ervoor. Omdat in de opdrachten van Sandra geregeld gerechten worden bereid voor gasten en wordt gewerkt met maten en gewichten, durft ze niet naar de lessen of stelt ze zich negatief op.

De loopbaancoach organiseert een gesprek met Martine en Sandra. Martine wil nog niet deelnemen aan extra rekenlessen, want ze heeft nu te veel stress. Ze bespreken hoe Sandra in de lessen meer rekening kan houden met de onzekerheid van Martine.

De loopbaancoach bespreekt daarnaast met Martine de mogelijkheid om via maatschappelijk werk ondersteuning te krijgen bij haar financiën.

Voor de vijf NT2'ers in de groep is er de mogelijkheid voor extra taallessen van de docent basisvaardigheden, waarin zij ook voorbereiden en terugkijken op de lessen van Sandra. Daarnaast kunnen deelnemers aansluiten bij bestaand aanbod uit educatie om hun basisvaardigheden te vergroten op het gebied van bijvoorbeeld digitale vaardigheid of financiële redzaamheid.

9. Didactiek van begeleiden bij de beroepsopleiding

Dit onderdeel van het Raamwerk is gericht op vakdocenten en praktijkopleiders die naast en in verbinding met de vakopleiding aandacht willen besteden aan de ondersteuning bij en ontwikkeling van benodigde basisvaardigheden van volwassenen die weinig ervaring hebben met schools leren. In dit onderdeel wordt de algemene professionele basis specifiek uitgewerkt voor de doelgroep vakdocenten en praktijkopleiders.

De bouwstenen in dit onderdeel vormen bij elkaar het palet van de competenties waarover vakdocenten en praktijkopleiders kunnen beschikken. Het is daarmee geen afvinklijst van competenties waarover *alle* docenten en praktijkopleiders moeten beschikken. Wel geeft het zicht op welke competenties in het gehele team vertegenwoordigd kunnen zijn.

Daarnaast maakt het duidelijk waarin de beroepsvakdocent en praktijkopleider zich kan ontwikkelen om de doelgroep van Leven Lang Ontwikkelen (LLO) nog beter te begeleiden. Vakdocenten en praktijkopleiders hoeven niet de competenties uit de andere onderdelen van het Raamwerk te beheersen. Daarom zijn de bouwstenen in dit onderdeel afwijkend genummerd: van A tot en met E.

Bouwsteen A

Kent de doelgroep en weet wat basisvaardigheden inhouden

Weet wat niet (geheel) toereikende basisvaardigheden inhoudt en wat de effecten ervan zijn op de persoon zelf, in zowel de privésfeer als op de werkvloer en in de opleiding, en begrijpt waarom er voor passend aanbod (in de organisatie) van de reguliere aanpak afgeweken kan/moet worden.

- Kent de doelgroep volwassenen LLO en staat open voor de eerdere ervaringen en verworven competenties van de doelgroep.
- Weet wat er onder basisvaardigheden wordt verstaan (zoals NT1, NT2, rekenen, digitale vaardigheden).
- Weet wat de consequenties zijn van weinig ervaring met schools leren op verschillende leefgebieden.
- Weet dat het standaardaanbod van scholing niet altijd toereikend is voor de doelgroep.
- Heeft kennis over wat de niveaus in basisvaardigheden inhouden.

Bouwsteen B

Beheerst coachende competenties om het leren van volwassenen met weinig ervaring met schools leren in beroeps- of vakopleidingen te bevorderen.

Bouwt aan een vertrouwensband door structurele en frequente individuele aandacht. Door de deelnemers coachend te begeleiden in het leerproces ontstaat zicht op waar de leervragen liggen en wat nodig is om tot leren te komen.

Kan een (professionele) persoonlijke en veilige band met de individuele deelnemers opbouwen, waarin er aandacht is voor de verschillende leefgebieden.

- Weet dat het nodig is om primair in te zetten op een goede relatie om uiteindelijk tot leerprestaties te komen.
- Kan contextsensitief werken (rekening houden met verschillen in leeftijd, gender, sociaal-economische achtergrond, cultuur etc).
- Straalt uit het vertrouwen uit dat de deelnemers in staat zijn zich te ontwikkelen.
- Kan de deelnemers activeren om het leerproces aan te gaan.
- Kan de deelnemers coachen bij het zelfstandig leren werken.
- Kan de deelnemers stimuleren om aan te geven wat die wil leren en hoe.

Bouwsteen C

Beheerst de didactische competenties om het leren van volwassenen met weinig ervaring met schools leren in beroepsopleiding te bevorderen

Kan tijdens het werken aan beroepsvaardigheden en werknemersvaardigheden ook werken aan de ontwikkeling van basisvaardigheden.

- Is zich bewust van het belang van integratie van taal, gecijferdheid en digitale vaardigheden.
- Houdt tijdens het werken aan beroepsvaardigheden en werknemersvaardigheden rekening met de mate van beheersing van de basisvaardigheden van deelnemers en kan herkennen welke ondersteuning de individuele deelnemer nodig heeft.
 - Is zich bewust van de verschillende manieren waarop berekeningen gemaakt kunnen worden en kan op verschillende manieren ondersteuning bieden.
 - Kan op verschillende manieren taalsteun geven.
 - Kan ondersteunen bij digitale vaardigheden.
- Kan het eigen handelen flexibel afstemmen op de doelgroep en het doel van het aanbod.
 - Kan maatwerk leveren binnen het onderwijs door te werken vanuit persoonlijke leerdoelen en leermotieven.
 - Zoekt consequent naar aanknopingspunten in didactische aanpak om aan te sluiten bij de manieren van leren van de deelnemers.
 - Kan het onderwijs laten aansluiten bij veelvoorkomende situaties en de interesses van de doelgroep.
 - Kan leeractiviteiten selecteren die aansluiten bij de doelgroep.
 - Kan op een passende (formatieve) manier vaardigheden evalueren, zowel de vakvaardigheden als de basisvaardigheden - liefst geïntegreerd.
- Kan praktijkgericht werken waarbij de transfer van het geleerde in de les naar de praktijk en andersom gestimuleerd wordt.

Bouwsteen D

Kan meedenken over de eigen rol in het inrichten van passend aanbod en samenwerken met anderen

Werkt bij de invulling en uitvoering van het aanbod samen met anderen, zoals collega-docenten, contactpersonen van educatie, welzijn en bedrijven. Kan meedenken over het aanbod en over de begeleiding met het oog op het toekomstperspectief van de doelgroep.

- Kan meedenken over het inrichten van passend aanbod en de eigen rol hierin.
- Kan meedenken over de samenhang en afstemming tussen de onderwijscomponent en de praktijkcomponent binnen het bedrijf / de werkgever.
- Kan meedenken over vervolgstappen in een leven lang ontwikkelen met de deelnemer en betreft hierin het toekomstperspectief.
- Zoekt samenwerking met de bij het traject betrokken docenten, waarbij gebruik gemaakt wordt van ieders expertise.
- Weet welke doorverwijsmogelijkheden er zijn voor de doelgroep binnen het netwerk van regionale educatieve en welzijnspartners en heeft hierbij een signalerende rol.
- Zoekt contact met andere organisaties binnen het netwerk, zodat er sprake is van een 'warme overdracht'.

Bouwsteen E

Betrekt Leven Lang Ontwikkelen binnen de beroepscontext ook op zichzelf

Ontwikkelt zich als professional, gefaciliteerd door opdrachtgever of werkgever.

- Weet wanneer eventuele beperkingen in de eigen basisvaardigheden de begeleiding van de deelnemers in de weg staan.
- Weet waar die terecht kan als die de eigen basisvaardigheden wil aanvullen en vult eigen basisvaardigheden zo nodig aan.
- Ontwikkelt zich binnen de eigen beroepspraktijk als professional op gebied van aangepaste didactiek voor de doelgroep.
- Weet met de opdrachtgever of werkgever te bespreken welke ondersteuning geboden kan worden om zich verder te professionaliseren.

10. Verantwoording

In deze verantwoording vindt u een toelichting op de opdrachtgevers, de uitgangspunten, de gemaakte keuzes en de gebruikte terminologie. Vervolgens wordt kort het ontwikkelproces van dit Raamwerk uiteengezet.

Opdrachtgever en ontwikkelaars Raamwerk

Het huidige Raamwerk (2025) is in twee fasen tot stand gekomen.

Eerst is er een Raamwerk voor docenten basisvaardigheden ontwikkeld in opdracht van het Steunpunt taal en rekenen/gecijferdheid volwasseneneducatie. De ontwikkeling lag in handen van CINOP, ITTA en Freudenthal Instituut. Zie verderop in dit hoofdstuk de beschrijving van het ontwikkelproces.

In 2025 is dit Raamwerk en een aantal termen aangepast.

In 2023/2024 is er een competentieprofiel voor vakdocenten en praktijkopleiders ontwikkeld, die in het kader van LLO-collectief (begeleiding bij) vakonderwijs bieden aan dezelfde doelgroep als de docenten basisvaardigheden bedienen: volwassenen die weinig ervaring hebben met schools leren en die vanwege de mate van beheersing van basisvaardigheden belemmeringen ervaren bij het volgen van een vakopleiding. Dit competentieprofiel is ontwikkeld door ITTA in opdracht van het ministerie van OCW. Zie verderop in dit hoofdstuk de beschrijving van het ontwikkelproces.

Uitgangspunten, gemaakte keuzes en terminologie

Algemene didactische en pedagogische/andragogische kennis wordt bekend verondersteld

Voor algemene didactiek en andragogie worden in het kader van het *Raamwerk Begeleiding bij basisvaardigheden* alleen die aspecten van didactiek en andragogie beschreven die specifiek van toepassing zijn op het leren van volwassenen die weinig ervaring hebben met schools leren.

Het uitgangspunt daarbij is dat de algemene kennis omtrent didactiek en pedagogiek die deel uitmaakt van een reguliere, initiële docentopleiding bekend is bij studenten die een specialisatie of nascholing docent basisvaardigheden willen volgen. Dit betekent niet dat een opleiding/nascholing tot docent basisvaardigheden alleen gevolgd kan worden door studenten die reeds een initiële opleiding hebben gevolgd. Het kan ook zijn dat de veronderstelde kennis en vaardigheden op andere wijze dan via een initiële opleiding zijn verworven. Het is uiteindelijk aan de opleiding en de aanbieder van nascholing om te bepalen of iemand genoeg kennis en vaardigheden bezit om te kunnen starten met een opleiding of nascholing voor docent basisvaardigheden. Het is denkbaar dat opleidingen, indien zij denken dat bij veel leerders die algemene kennis van pedagogiek en didactiek niet aanwezig is, extra modules in hun pakket opnemen. Bouwstenen hiervoor zijn echter geen onderdeel van het Raamwerk docent basisvaardigheden.

De plaats van onderwijs aan leerders die veel opleiding hebben gehad

Nog afgezien van de doelgroep NT2-leerders die vele jaren naar school zijn geweest en een vervolgopleiding hebben gevolgd en die Nederlands willen leren, blijkt uit onderzoek zoals PIAAC (2012) dat ook Nederlandssprekende mensen met die veel opleiding hebben genoten behoefte kunnen hebben aan onderwijs in taal-, reken- of digitale vaardigheden (denk aan ouderen met een academische achtergrond). Onderwijs aan deze doelgroepen valt echter

niet onder de definitie van onderwijs basisvaardigheden aan volwassenen. De manier waarop bijvoorbeeld universitair geschoolden leren en taal-, reken- en digitale vaardigheden verwerven, verschilt immers essentieel van de doelgroep volwassenen met weinig ervaring met schools leren.

Het voorliggende Raamwerk is specifiek gericht op docentvaardigheden die nodig zijn voor het lesgeven aan de leerders met weinig ervaring met schools leren. De onderdelen van een opleiding die zich specifiek bezighouden met het geven van onderwijs aan hen die juist veel opleiding hebben gevolgd, vormen daarom geen onderdeel van de opleiding of het nascholingsaanbod voor docent basisvaardigheden en zijn dus niet opgenomen in de bouwstenen 1 tot en met 29 in dit Raamwerk. Zo'n specialisatie kan een aparte opleiding vormen, maar kan ook een extra module zijn in de opleiding of nascholing voor docent basisvaardigheden. Het Raamwerk doet daarover geen uitspraken. Ook hier geldt dat het aan de aanbieders van opleiding en nascholing is om te bepalen hoe zij hiermee omgaan.

Alfabetisering is bij zowel NT1 als NT2 integraal onderdeel van de opleiding docent basisvaardigheden

Een docent basisvaardigheden komt in veel gevallen in aanraking met aanvankelijk lezen en schrijven/alfabetisering. Hetzij doordat leerders simpelweg niet of nauwelijks geletterd zijn, hetzij doordat bestaande lees- en schrijfproblemen remediëring vragen, hetzij om de beperkte geletterdheid (vanaf Instroom/A1) verder te ontwikkelen.

Kennis van het proces van geletterd worden is bovendien noodzakelijk om ook leerders die al verder zijn in de ontwikkeling van hun basisvaardigheden, goed verder te kunnen begeleiden. Veel van deze leerders hebben hiaten in hun kennis van lezen en schrijven. Om die hiaten op te kunnen sporen en er een passend lesplan op te kunnen maken, moet de docent basisvaardigheden weten welke leerprocessen onderliggend zijn aan het hiaat in de kennis.

Andragogiek in plaats van pedagogiek

De term 'pedagogiek' in het kader van onderwijs heeft betrekking op de ontwikkelings- en opvoedingsprocessen van kinderen. De term 'andragogiek' daarentegen heeft betrekking op de ontwikkelingsprocessen van volwassenen. Daar er een evident verschil is tussen het leren van volwassenen die weinig ervaring hebben met schools leren en het leren van kinderen en dit verschil ook een grote rol speelt in het aanbieden van kwaliteit in de basiseducatie, is in dit Raamwerk gekozen voor de term 'andragogiek'.

Professionals en non-professionals

In de huidige context van de volwasseneneducatie is sprake van toenemende samenwerking tussen onderwijsinstellingen en vrijwilligersorganisaties en tussen professionele docenten en vrijwilligers. De term vrijwilligers wordt in principe gebruikt om aan te duiden of iemand wel of niet betaald werk verricht en zegt feitelijk niets over de competenties die iemand beheerst en zijn bekwaamheid binnen een bepaald vakgebied. In de praktijk wordt de term vrijwilliger vaak gebruikt als aanduiding voor iemand die niet is opgeleid als professional.

Binnen de ve werken zowel vrijwilligers die niet als professional zijn opgeleid, als vrijwilligers die een professionele onderwijsachtergrond hebben. Omdat ze allemaal worden aangeduid als vrijwilliger ontstaat onduidelijkheid over de noodzaak van training en over de rollen en taken die zij kunnen vervullen.

Binnen het Europese project SEA, specialization for European Teachers of Basic Skills for Adults is daarom gekozen voor een andere terminologie: professionals en non-professionals. Voor een uitgebreide beschrijving is in de literatuurlijst een verwijzing naar de website van het project opgenomen. In het Raamwerk wordt uitgegaan van de terminologie professionals en non-professionals zoals die in het SEA-project is omschreven.

Raamwerk faciliteert modulair opgezette opleiding en nascholing

Tijdens de veldraadpleging onder opleiders gaven opleiders en nascholers expliciet aan dat zij denken aan het aanbieden van modules (in aanvulling op hun huidige aanbod) in plaats van aan een gehele opleiding docent basisvaardigheden. Deze conclusie werd ook getrokken in het onderzoek naar de haalbaarheid en wenselijkheid van een opleiding docent basisvaardigheden dat CINOP en ITTA uitvoerden in 2011. Voor de indeling van het Raamwerk is daarom gekozen voor een opdeling in vakgerichte deelgebieden, met bouwstenen per deelgebied. De deelgebieden sluiten aan op de bestaande opleidingen en nascholingen.

Definitie van 'opleiding en nascholing'

Als wordt gesproken over een opleiding dan wordt daarmee geen initiële opleiding maar een deel van een docentopleiding, een specialisatie, een master, een post-hbo of post-wo bedoeld, of wat voor andere vorm dan ook. Daarnaast kunnen de bouwstenen verwerkt worden tot een nascholingsaanbod.

Definitie van 'de docent basisvaardigheden'

Iemand kan zich docent basisvaardigheden noemen als die breed opgeleid of nageschoold is en de competenties heeft verworven die in het Raamwerk beschreven zijn voor de vijf onderdelen Nederlands voor Nederlandssprekenden, NT2, rekenen/gecijferdheid, digitale vaardigheden en de Professionele basis.

Specialisaties basisvaardigheden

Naast of bovenop de brede algemene opleidings- of nascholingsmodules voor docent basisvaardigheden, die gebaseerd zijn op de bouwstenen in dit Raamwerk, zijn meerdere specialisaties denkbaar (denk bijvoorbeeld aan Nederlands op de werkvloer, volwassen leerders met ernstige rekenproblemen, dyslexie, dyscalculie, werving van leerders of toetsontwikkeling). Het is aan de opleidingen en aanbieders van nascholing of zij dergelijke extra modules of specialisaties willen ontwikkelen.

Keuze voor *The Digital Competence Framework for Citizens* (DigComp)

In Nederland is, behalve de standaarden en eindtermen voor volwassenen, niet wettelijk vastgesteld welke digitale vaardigheden burgers of docenten moeten beheersen. Desondanks is het belangrijk om de digitale vaardigheden van de docent zelf op te nemen in dit raamwerk. In Nederland en Europa zijn verschillende voorstellen gedaan voor het beschrijven van digitale vaardigheden. Deze modellen zijn vergeleken en uiteindelijk is gekozen voor *The Digital Competence Framework for Citizens* (DigComp). Dit raamwerk is ontwikkeld door het Joint Research Centre (JRC) van de Europese Commissie, samen met diverse Europese stakeholders. Eind 2016 is het raamwerk herzien en geactualiseerd tot een versie 2.0. DigComp 2.0 biedt een brede blik op de verschillende aspecten van digitale vaardigheden (zoals informatievaardigheden, communicatievaardigheden, probleemoplossend vermogen en vaardigheden rondom privacy en veiligheid) en beschrijft

daarbinnen drie niveaus van beheersing. Het ontstijgt daarmee het niveau van de digitale vaardigheden binnen de Standaarden en eindtermen. De vaardigheden van burgers (de doelgroep van DigComp) sluiten goed aan bij die van de docent basisvaardigheden: deze is immers geen ict-professional. De digitale didactische vaardigheden van de docent basisvaardigheden komen niet terug in DigComp en zijn daarom opgenomen in de afzonderlijke bouwstenen.

Ontwikkelproces

Bouwstenen voor de docent basisvaardigheden

Voor de ontwikkeling van het Raamwerk is gebruikgemaakt van verschillende bronnen. In 2011 hebben CINOP en ITTA een onderzoek gedaan naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een opleiding voor docenten basisvaardigheden. In het kader van dat onderzoek zijn uitgebreide interviews gehouden met stakeholders, zijn opleiders geraadpleegd en twee expertmeetings georganiseerd. Hoewel de uitkomsten van dat onderzoek nooit zijn gepubliceerd, zijn de toenmalige bevindingen als uitgangspunt genomen voor de ontwikkeling van dit Raamwerk docent basisvaardigheden.

Om te komen tot een breed draagvlak voor het Raamwerk hebben Steunpunt taal en rekenen/gecijferdheid, ITTA, CINOP en het Freudenthal Instituut een aantal veldraadplegingen georganiseerd met opleiders, aanbieders, docenten, experts en gemeenten. Doel van deze veldraadplegingen was om behoeften, ideeën en input te verzamelen teneinde een Raamwerk te ontwikkelen dat in de praktijk haar dienst kan bewijzen. In de bijlage is de lijst opgenomen met respondenten.

De gemeenten zijn afzonderlijk benaderd en geïnterviewd. Voor de opleiders, aanbieders/docenten en experts zijn drie afzonderlijke bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten is gebruikgemaakt van open vragen en activerende werkvormen. De uitkomsten van alle veldraadplegingen zijn benut voor het samenstellen van een concept Raamwerk.

Tot slot is het concept naar alle respondenten gestuurd met het verzoek om feedback te geven op de keuzes en inhoud. Op basis daarvan is de definitieve versie van het Raamwerk ontwikkeld.

In 2016 is een apart hoofdstuk met bouwstenen voor docentcompetenties digitale vaardigheden toegevoegd. Daarvoor zijn behalve bouwstenen voor digitale vaardigheden van docenten, ook wijzigingen aangebracht in de overige delen van het Raamwerk die met deze toevoeging verband hielden.

Voorts is er een veldraadpleging gehouden onder experts, die zich bogen over de toevoegingen en wijzigingen.

Na verwerking van de input van de experts is het hoofdstuk nogmaals aan de experts voorgelegd en definitief gemaakt.

Bouwstenen voor vakdocenten en praktijkopleiders

Ook voor het in kaart brengen van de benodigde competenties van vakdocenten en praktijkopleiders is gebruik gemaakt van bestaande competentieprofielen en meerdere veldraadplegingen onder professionals en experts. Op basis van deze inventarisatie ontwikkelden we een competentieprofiel, bestaande uit vijf bouwstenen:

- A. het herkennen van beperkte basisvaardigheden,
- B. het coachen van deelnemers,
- C. didactisch handelen,
- D. samenwerken met collega's en partners
- E. reflectie op het eigen handelen.

Daarnaast zijn 2 casussen beschreven, van een vakdocent en een praktijkopleider, die mensen uit de doelgroep van LLO-collectief begeleiden in de ontwikkeling van hun vakcompetenties. Bij de ontwikkeling van de bouwstenen en de casussen is de feedback van professionals benut om de eindproducten te versterken.

11. Literatuur

Voor de bouwstenen bouwstenen 1 tot en met 29 (docent basisvaardigheden)

ADEF (2013). *Kennisbasis ICT 2013*. ADEF.

Ast, M. van, Ballering, F., Bruinsma, E., Konings, T., Krabbendam, H. & Staal, H. (2010). *Een beschrijving van de vakdidactische kennisbasis voor een startbekwame wiskundeleraar: Onderdeel van de kennisbasis wiskunde*. Arnhem: SLW/Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. In maart 2015 ontleend aan http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/20100207_vakdidactische_kennisbasis_wiskunde.pdf.

Bakx, J., Halewijn, E. & Voort, C. van der (2014). *Kwaliteitscriteria Kwaliteitsgroep Educatie Taal (KET)*. Amsterdam/Nijmegen: interne publicatie Kwaliteitsgroep Educatie Taal.

Bernhardsson, N., Lattke, S. (eds), (2009). *Core Competencies of Adult Learning Facilitators in Europe: Findings from a Transnational Delphi Survey Conducted by the Project 'Qualified to teach'*.

Bohnenn, E. et al. (2009). *Handboek NT1, voor docenten en opleiders*. Rotterdam: Stichting Expertisecentrum ETV.nl.

Buiskool, J., Broek, S., Lakerveld, J. van, Zarifis, J., Osborne, M. (2010). *Key Competences for Adult*

Learning Professionals: Contribution to the development of a reference framework of key competences for adult learning professionals. Zoetermeer: Research voor Beleid.

Buisman, M., Allen, J., Fourage, D., Houtkoop, W. & Velden, R. van der (2013). *PIAAC: Kernvaardigheden voor werk en leven: Resultaten van de Nederlandse survey 2012*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Cinop (2012). *Standaarden en eindtermen VE*, p. 67-75. Den Bosch: Cinop.

De Bondt, G. (2010). *Blended learning: een aangewezen leerweg voor laaggeschoolde volwassenen?* Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

Dijk, J. A. (2003). *De digitale kloof wordt dieper: van ongelijkheid in bezit naar ongelijkheid in vaardigheden en gebruik van ict*. SQM en Infodrome.

EU-Speak 2 International Study Circle (2013). *Teaching Adult Immigrants and Training their Teachers:*

Skills, Knowledge, Understanding and Attitudes that Teachers and Administrators working with LESLLA learners want to have and believe are important for their professional/in-service development. In januari 2015 ontleend aan <http://research.ncl.ac.uk/eu-speak/surveysandresults>.

Greef, M. de (2011). *Succesvol digitaal leren voor laagopgeleiden. Een onderzoek naar randvoorwaarden*. Alfa-nieuws, 2011 (4), 6 – 8

Groenestijn, M. van & Jonker, V. (red.) (2014). *Raamwerk scholing en nascholing rekendocent vo/mbo. Bouwstenen voor deskundig rekenonderwijs*. Utrecht: Hogeschool Utrecht/Universiteit Utrecht/ELWIeR. In maart 2015 ontleend aan: <http://www.fi.uu.nl/toepassingen/28256/>,

<https://seabasicskills.files.wordpress.com/2014/03/definitions-of-volunteers-and-professionals-in-adult-learning.pdf>,

<https://seabasicskills.files.wordpress.com/2014/03/competences-professionals-and-non-professionals.pdf>.

Janssen-van Dielen, A., Valk, A. (2010). *Competentieprofiel Docent Nederlands als Tweede Taal (NT2)*.

Amsterdam: Beroepsvereniging van docenten Nederlands als Tweede Taal. In januari 2015 ontleend aan <http://www.bvnt2.org/test/competentieprofiel>.

Jonker, V., Lambriex, M., Veen, N. van der & Wijers, M. (2008). *WiVa. Wiskundeleraar Vakbekwaam*. Utrecht: Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraren in samenwerking met SBL en het Freudenthal Instituut. In maart 2015 ontleend aan http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/odm_16_wiskundeleraar_vakbekwaam.pdf.

Kurvers, J., Dalderop, K. & Stockmann, W. (2013). *Cursistprofielen Laaggeletterdheid NT1 & NT2: Cursisten in Lees- en schrijfcursussen en hun onderwijs*. Tilburg: in opdracht van het Steunpunt taal en rekenen/gecijferdheid ve. In februari 2015 ontleend aan <http://www.steunpuntve.nl/?p=1223>.

Onderwijscoöperatie (2006). *Bekwaamheidseisen vo en bve*. Den Haag:

Onderwijscoöperatie. In maart 2015 ontleend aan:

<https://www.onderwijscooperatie.nl/activiteiten/bekwaamheid/bekwaamheidseisen/bekwaamheidseisen-2006/>.

Spoelstra-van Dijk, C., Janssen-de Goede, M., Adrichem, R. van (2009). *Competentieprofiel docent volwasseneneducatie/NT1*. 's-Hertogenbosch: Kenniskring NT1, Aanvalsplan Laaggeletterdheid. In juni 2015 ontleend aan:

<http://www.basisvaardigheden.nl/kenniskring/kenniskring-nt1/producten/competentieprofiel-nt1.html>.

Van Ingen, E. J., de Haan, J. & Duimel, M. (2007). *Achterstand en afstand. Digitale vaardigheden van lager opgeleiden, ouderen, allochtonen en inactieven*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez, S. & Van den Brande, G. (2016). *DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: the Conceptual Reference Model*. European Commission.

Andere bronnen:

<https://seabasicskills.wordpress.com/>

www.onderwijscooperatie.nl

www.digimeter.nl

www.dgtest.nl

www.oefenen.nl

Voor de bouwstenen A tot en met E (vakdocenten en praktijkopleiders)

Den Hollander, I., De Hoo, M., Halewijn, E., Wildeboer, M., Jonker, V. & Wijers, M. (2016). *Raamwerk docent basisvaardigheden (versie 2.0)*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: CINOP Advies, ITTA UvA & Freudenthal Instituut. In mei 2025 ontleend aan <https://www.basisvaardigheden.nl>.

Dijkgraaf, R. (2023). *Kaderbrief aanpak basisvaardigheden mbo*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In mei 2025 ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl>.

Groot, A., Voskamp, H., Wolf, M. & Van Drie, E. (2023). *Professionele achtergrond van mbo-docenten basisvaardigheden en burgerschap*. 's-Hertogenbosch: ECBO. In mei 2025 ontleend aan <https://www.ecbo.nl>.

- ITTA UvA. (2012). Reflectielijst Taalbewust Vakdocent. Amsterdam: Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Anderstaligen (ITTA), Universiteit van Amsterdam. In mei 2025 ontleend aan <https://www.itta.uva.nl>.
- Janssen-van Dieten, A. (2019). Competentieprofiel en certificering van docenten NT2. Utrecht: Beroepsvereniging van docenten NT2 (BVNT2). In mei 2025 ontleend aan <https://www.bvnt2.org>.
- Kennisrotonde. (2021). Welke vaardigheden hebben docenten nodig om leerlingen effectief te begeleiden in het mbo? In mei 2025 ontleend aan <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/vaardigheden-docenten-voor-begeleiden-leerlingen>.
- Kennisrotonde. (2021). Hoe kunnen docenten de motivatie en leergierigheid van mbo-studenten beïnvloeden? In mei 2025 ontleend aan <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/beïnvloeding-motivatie-en-leergierigheid-mbo-studenten>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2013). Standaarden en eindtermen ve. Den Haag: Ministerie van OCW. In mei 2025 ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl>.
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). (2022). Competenties van de praktijkopleider: Leaflet. Zoetermeer: SBB. In mei 2025 ontleend aan <https://www.s-bb.nl>.
- Vanhooren, S. & Wulftange, L. (2020). De taalcompetente leraar: Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen. Den Haag: Nederlandse Taalunie. In mei 2025 ontleend aan <https://www.taalunie.org>.
- Wijers, M., Munk, F., Jonker, V. & Hoogland, K. (2023). Raamwerk scholing en nascholing docent rekenen/gecijferdheid vo/mbo. Herziene editie 2023. Utrecht: Universiteit Utrecht / Hogeschool Utrecht. In mei 2025 ontleend aan <https://elwier.nl/raamwerk-docent-rekenen>.

12. Bijlage: deelnemers veldraadplegingen

Voor de bouwstenen 1 tot en met 29 (docent basisvaardigheden)

Veldraadpleging opleiders:

- Joke van der Maarel, NCOI
- Annemieke Zevenhuijzen, BVNT2
- Rosa Hessing, IPabo
- Charlotte Cannegieter, Centrum voor Nascholing
- Ivet van Eerden, VU-NT2
- Anne Kerkhoff, Fontys
- Marian Janssen, Bureau Zet een punt
- Annet Berntsen, HU
- Simon Verhallen, CvTE

Veldraadpleging aanbieders:

- Elly Petiet, Sagenn
- Ellen Dijkstra, Toptaal
- Cathelijne Janssen, SIPI
- Trees van den Hoven, J@R opleidingen
- Jonneke Miedema, ROC West Brabant
- Carin Spoelstra – van Dijk, Gilde Opleidingen
- Mieke Hollander, Taalbalans
- Harm van Zutphen, IBN
- Marjolein Verheijen, Capabel Taal
- Netty van der Veen, Mister Dutch

Veldraadpleging experts:

- Kaatje Dalderop, Kaatje Dalderop Onderwijsadvies
- Willemijn Stockmann, ROC Tilburg
- Ella Bohnenn, Ella Bohnenn Advies / Onderzoek / Coaching
- José Scholte, ministerie van SZW
- Wim Matthijsse, Stichting Lezen & Schrijven
- Suzanne Verveer, Albeda College
- Katrien Bultynck, VOCVO
- Kees Hoogland, APS
- Gert de Kleuver, Ichtus College
- Hadewijch Kapteijn, ROC van Amsterdam

Veldraadpleging gemeenten (telefonisch):

- Erika Nemeth, gemeente Rotterdam
- Ida van Breda, samenwerkingsorgaan Holland Rijnland
- Ko Oost, gemeente Emmen
- Paulien de Roos, gemeente Den Haag
- Sacha Sibille, gemeente Eindhoven

Veldraadpleging experts digitale vaardigheden:

- Ben Vaske, Stichting ETV
- Aike van der Hoeff, Kennisbasis ICT 2013
- Kees Hammink, Education for Empowerment
- Kaatje Dalderop, Kaatje Dalderop Onderwijsadvies
- Ella Bohnenn, Ella Bohnenn Advies / Onderzoek / Coaching
- Marga Tubbing, Stichting Lezen en Schrijven
- Paulo Moekotte, ROC van Twente
- Annemarie Groot, Expertise Centrum Beroepsonderwijs
- Aimée Willems, ROC West Brabant
- Frans van Hoek, CINOP

Voor de bouwstenen A tot en met E (vakdocenten en praktijkopleiders)

Bij de ontwikkeling van de bouwstenen voor vakdocenten en praktijkopleiders zijn professionals van de volgende organisaties betrokken geweest:

- Aventus – Stichting Regionaal Opleidingen Centrum Aventus
- Divosa – Vereniging van gemeentelijke leidinggevers in het sociaal domein
- Freudenthal Instituut – Universiteit Utrecht
- Hogeschool van Amsterdam
- Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA Nijmegen)
- Kennispunt MBO Leven Lang Ontwikkelen – MBO Raad
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
- MBO Raad – Brancheorganisatie voor het middelbaar beroepsonderwijs
- PDG – Pedagogisch Didactisch Getuigschrift, HvA
- ROC van Twente – incl. MBO College voor Loopbaanontwikkeling & Participatie
- Stedin Netbeheer B.V.
- Stichting Lezen en Schrijven
- Summa College
- SVO vakopleiding food
- Taalkracht – Specialist in basisvaardigheden in Brainport Regio Eindhoven